

PIRMOJI LIETUVOS RESPUBLIKOS KARIUOMENĖS KARINĖ DOKTRINA IR JOS AUTORIS

Dr. Vytautas Jokubauskas

Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas

Lietuvos kariuomenės tyrimų kontekste tenka atversti naują jos istorijos puslapį ir pažvelgti į teorinius tarpukario Lietuvos karininkų samprotavimus karybos klausimais. Vienas iš aspektų, atskleidžiančių planingą ir nuoseklią Lietuvos kariuomenės raidą, – pirmosios Lietuvos Respublikos kariuomenės karinė doktrina. Nubraukę laiko dulkes galime konstatuoti, kad vos nutilus artilerijos kanonadoms frontuose susirūpinta darnia kariuomenės raida: ji plėtota priimant bendrus visoms pajėgoms komplektavimo, moralės, mokymo, aprūpinimo ir taktikos principus, kurie buvo suformuluoti atsižvelgiant į kitų šalių armijų patirtį Pirmojo pasaulinio karo metu ir Lietuvos sąlygas. Galima kelti hipotezę, kad karinėje doktrinoje įtvirtintų nuostatų daugiau ar mažiau buvo laikomasi, jos buvo įtvirtintos kariuomenės statutuose.

Karinė doktrina rengiama pajėgas ruošiant ateities karui. Ją rengiant būtina plačiai išanalizuoti karo istorijos atvejus, įvertinti galimus priešus, atsižvelgti į turimas technines priemones ir ginkluotę, nacionalinius ypatumus. Tokį platų ir kartu nuodugną teorinį darbą galėjo atlikti tik gerą karinį pasirėngimą ir daug patirties turintis asmuo. Šiai užduočiai atlikti XX a. trečiojo dešimtmečio pradžioje Lietuvos kariuomenė daug kandidatų neturėjo. Kitose Europos šalyse štabo, planavimo ir kitų panašių sričių karininkai (pvz., doktrinoms kurti ir atnaujinti) buvo rengiami specialiose aukštosiose generalinio štabo akademijose. Į jas buvo priimami gambiausi, karo tarnybos patirties turintys karininkai. Kai kada žargoniškai vadinti „genštabistais“, jie praktiškai buvo visų kariuomenių smegenys, bet Lietuvos kariuomenės kūrimosi ir kovų dėl nepriklausomybės laikotarpiu tokio lygio karininkų itin stokota. Iš esmės Lietuvos karininkų korpusas, kaip ir

Latvijos bei Estijos, buvo formuojamas iš Rusijos imperijos armijos, kurios generalinio štabo karininkai buvo rengiami tik vienoje karo mokykloje – Rusijos imperijos Nikolajaus generalinio štabo akademijoje, kuri kasmet visai imperijos armijai parengdavo iki šešiasdešimties absolventų, kadru¹. Kaip pavyzdį galima paminėti Latvijos ir Estijos kariuomenes, kuriose palyginti daug karininkų išsilavinimą įgijo dar iki Pirmojo pasaulinio karo. 1907–1914 m. Rusijos kariuomenėje tarnavo apie 420–460 rikiuotės karininkų, iš jų pora dešimčių – studijavusių Rusijos imperijos Nikolajaus generalinio štabo akademijoje Sankt Peterburge, tarp kurių buvo Latvijos kariuomenės vadai gen. Dāvidas Sīmansonas, gen. Mārītiņis (Mārītiņš) Penīkis ir gen. Pēteris Valdemāras Radzinis (Radziņš), Latvijos karo ministras gen. Rūdolfas Bangerskis ir gen. E. Kalninis, Latvijos armijos štabo viršininkas gen. Mārītiņis (Mārītiņš) Hartmanis, pirmasis Latvijos kariuomenės generolas Augustas Ernestas Misiņis (Misiņš), gen. Jānis Buivīdais (Buivīds) ir kt.² Taigi Latvijos kariuomenėje buvo gana daug Rusijos Generalinio štabo akademijos auklėtinių (33), Nepriklausomybės kovų metu tarp aukštųjų karininkų jie sudarė 4,2 %³. Estijos kariuomenėje tarnavo apie 2 000 buvusių Rusijos imperijos armijos karininkų⁴. Estijos kariuomenės vadas gen. Johanas Laidoneris minėtą Rusijos imperijos Generalinio štabo akademiją baigė 1912 m., šios akademijos absolventas buvo gen. Jaanas Sootsas (1913 m.) ir kai kurie kiti tarpukario Estijos kariuomenės generolai.

Galima teigti, kad tarpukariu Lietuvos kariuomenėje tarnavo vos keletas Rusijos armijos Generalinio štabo akademijos absolventų, vienas iš jų – gen. mjr. Leonas Radus-Zenkavičius, tarnybą Lietuvos kariuomenėje pradėjęs tik 1921 m. vasarį. Tačiau generolas turėjo trijų dešimtmečių tarnybos Rusijos imperijos armijoje patirties, buvo 1904–1905 m. Rusijos–Japonijos ir Pirmojo pasaulinio karų dalyvis. L. Radus-Zenkavičius

¹ Kiekvienų metų laidos absolventų sąrašus žr.: Русская императорская армия. [žr. 2013 08 22] < <http://regiment.ru/reg/VI/A/1/3-8.htm#1912> >.

² Jēkabsons Ē. Latviešu tautības virsnieki Krievijas armijā 1907.–1913. gadā. *Latvijas kara muzeja gadagrāmata*, t. XIII, 2012, l. 14–18, 32–33, 40–41.

³ *Latvijas armijas augstākie virsnieki 1918–1940*. Sas.: Ē. Jēkabsons; V. Ščerbinskis. Rīga, 1998, l. 23–25, 39, 40, 98.

⁴ Traksmann A. Estų kariuomenės kariško auklėjimo ir mokymo pagrindiniai klausimai. *Mūsų žinynas*, 1933, t. XXIV, Nr. 97, p. 278.

gimė 1874 m. vasario 21 d. (pagal senąjį kalendorių) dvarininko šeimoje. Tėvas Apolonas Radus-Zenkavičius buvo valstybės patarėjas, nuo 1868 m. Raseinių apskrityje Bakaičių kaime valdė 152 dešimtinės žemės ir miško. 1892 m. aštuoniolikmetis L. Radus-Zenkavičius baigė mokslus Polocko kadetų korpuse⁵ ir įstojo į Pavelo karo mokyklą Sankt Peterburge. Ją baigęs ir gavęs paporučikio laipsnį, tarnavo 29-ojoje artilerijos brigadoje Rygoje. 1897 m. įstojo į Nikolajaus generalinio štabo akademią, ją baigė 1900 m. štabskapitonu. 1901 m. buvo paskirtas į Vilniaus karo apygardos štabą, vėliau – 170-ojo Molodečno pulko kuopos vadu. Rusijos–Japonijos karo metu pakeltas į papulkininkius. 1905–1912 m. ėjo 3-iojo korpuso Vilniuje štabo viršininko pareigas, vėliau paaukštintas – suteikus pulkininko laipsnį, paskirtas 27-osios pėstininkų divizijos štabo viršininku. Pirmojo pasaulinio karo metu kovojo Rytų Prūsijoje, vadovavo pulkui, divizijos štabui, divizijai ir armijos štabui, o 1916 m. buvo pakeltas į generolus majorus. Po bolševikų perversmo 1918–1920 m. tarnavo Raudonosios armijos Generalinio štabo Karo istorijos skyriuje, nuo 1920 m. dirbo Lietuvos atstovybėje Maskvoje, 1921 m. grįžo į Lietuvą⁶.

Lietuvos kariuomenėje generolas tarnavo neilgai – tik 7 metus – nuo 1921 m. vasario 14 d. iki 1928 m. kovo 1 d., tačiau paliko ryškų pėdsaką. Ėjo generolo ypatingiesiems reikalams prie krašto apsaugos ministro pareigas, buvo Karo mokslo skyriaus viršininkas, Aukštųjų karininkų kursų viršininkas, Generalinio štabo viršininkas, Vyriausiojo štabo viršininkas, nuolatinis Karo tarybos narys, Lietuvos karininkų ramovės seniūnų tarybos narys. Tarnybos metu buvo komanduotas į SSRS, Čekoslovakiją, Prancūziją, Šveicariją, Didžiąją Britaniją ir Vokietiją⁷. 1922 m. lapkričio 26 – gruodžio 19 d.⁸ Maskvoje dalyvavo nusiginklavimo konferencijoje⁹. 1923 m. birželį lankėsi Prancūzijoje, kur stebėjo didžiulius karinius

⁵ Pociūnas A. Dviejų kariuomenių generolas. *Trimitas*, 1992, Nr. 1, p. 5.

⁶ Asevičius V. ir kt. *Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953*, t. VI. Vilnius, 2006, p. 202.

⁷ Tarnybos lapas, 1928 m. kovo 17 d. [dokumento kopiją suteikė gen. L. Radaus-Zenkavičiaus proanūkė kompozitorė Onutė Narbutaitė-Skirmantienė], l. 1–6.

⁸ Русская армия в Первой мировой войне [žr. 2013 10 20]. <<http://www.grwar.ru/persons/persons.html?id=75>>.

⁹ Mūsų delegacija Maskvos nusiginklavimo konferencijon. *Karys*, 1922, lapkričio 30, Nr. 48 (184), p. 574.

manevrus, o grįžęs į Lietuvą pasidalijo įspūdžiais surengtoje viešoje paskaitoje¹⁰. 1924 m. pabaigoje dviem mėnesiams buvo išvykęs stažuotis į Prancūziją, į „maršalų akademiją“¹¹. Šiuose kursuose dalyvavo 22 užsienio generolai, kartu su gen. L. Radumi-Zenkavičiumi mokėsi ir Suomijos kariuomenės vadas¹² gen. mjr. Vilho Nenonenas. 1924 m. spalio 27–28 d. generolas lankėsi Briuselyje. Joje padėkojo už tai, kad Belgija priėmė mokyti Lietuvos karininkus, aptarė karininkų rengimo perspektyvas, lankėsi Belgijos karo akademijoje¹³. 1924 m. gruodžio 20 d. gen. L. Radų-Zenkavičių maloniai priėmė Belgijos karalius Albertas I, Lietuvos karininkų delegacija padėjo vainiką prie Nežinomo kario kapo, aplankė Karo muziejų, Karo mokyklą ir Belgijos kariuomenės 12-ąją artilerijos pulką. Tuo metu Belgijoje studijavo 5 Lietuvos karininkai, už kurių mokslą belgai atsisakė imti mokestį¹⁴. 1927 m. spalio 20 d.¹⁵ gen. L. Radus-Zenkavičius išvyko į Didžiąją Britaniją ir susitarė dėl Lietuvos skolos už 1919–1920 m. britų suteiktą karinį turtą – pagal susitarimą Lietuva per 5 metus turėjo sumokėti 150 000 svarų sterlingų¹⁶ (apie 7,35 mln. Lt), nors Didžioji Britanija reikalavo 444 068 svarų sterlingų (apie 21,76 mln. Lt)¹⁷. 1928 m. vizito Didžiojoje Britanijoje metu generolas susipažino su šios šalies kariuomene ir jos motorizuotosiomis pajėgomis, tankų modeliais, jų panaudojimo galimybėmis¹⁸. Gen. L. Radus-Zenkavičius, Karo mokslų draugijos iniciatorius ir įkūrėjas, buvo šios draugijos pirmininkas nuo įsteigimo iki 1925 m. liepos mėnesio¹⁹. Lietuvos kariuomenėje 1922 m. buvo apdovanotas Didžiosios

¹⁰ Lietuvos karo misijos išvažiavimas į manevrus Prancūzijoje. *Karys*, 1923, birželio 14–20, Nr. 24 (212), p. 282; Lietuvos karinė misija Prancūzijoje. *Karys*, 1923, rugpjūčio 28–liepos 1, Nr. 26 (214), p. 308; Mūsų karo misija Prancūzijoje. *Karys*, 1923, rugpjūčio 1–7, Nr. 31 (219), p. 358–359.

¹¹ Kariuomenės gyvenimas. *Karys*, 1924, spalio 30–lapkričio 5, Nr. 44 (284), p. 362.

¹² Karo kronika. *Karys*, 1925, sausio 8–14, Nr. 2 (294), p. 11.

¹³ Kariuomenės gyvenimas. *Karys*, 1924, lapkričio 20–26, Nr. 47 (287), p. 385.

¹⁴ Kariuomenės gyvenimas. *Karys*, 1925, sausio 15–21, Nr. 3 (295), p. 21.

¹⁵ Ažubalis A. ir kt. *Karo pedagogika Lietuvoje (1918–1940 m.)*. Vilnius, 2007, p. 130.

¹⁶ Įvairios žinios. *Trimitas*, 1927, lapkričio 24, Nr. 46, p. 1458.

¹⁷ Liubinas V. Mūsų ginklai 1919–1920 metais. *Mūsų žinynas*, 1938, t. XXXV, Nr. 11–12, p. 772–773.

¹⁸ Anglų kariuomenė bei motorizuotoji divizija. *Kardas*, 1928, vasario 29, Nr. 6 (102), p. 100.

¹⁹ Mūsų kariuomenės gyvenimas. *Kardas*, 1928, kovo 10, Nr. 7 (103), p. 119.



Karininkas Leonas Radas-Zenkavičius su dukra Olga Radas-Zenkavičaitė ir žmona Liuba Radas-Zenkavičiėne Vilniuje 1905 m.

Asmeninio Onutės Narbutaitės-

Skirmantienės šeimos archyvo nuotrauka

Britanijos Šv. Mykolo ir šv. Jurgio ordinu (*The Most Distinguished Order of Saint Michael and Saint George*)²⁰, 1924 m. – II rūšies 3-iojo laipsnio Vyčio Kryžiumi, 1924 m. – Rumunijos valstybės aukščiausio laipsnio karininkų *Coroana Romanie* ordinu su žvaigžde ir kardais²¹, 1924 m. gegužės 10 d. – Čekoslovakijos kariniu ordinu *Československý válečný kříž*²², 1928 m. už ypatingus nuopelnus Lietuvai – Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino I-ojo laipsnio ordinu²³.

1921 m. spaudoje analizuojant sutinkamųjų kautynių taktiką buvo kalbama ir apie partizaninį pasipriešinimą: „Kai kurie mano, kad mūsų [Lietuvos – V. J.] karo lauko sąlygos, jėgų santykiavimas turi priversti mus

²⁰ Anglų aukšta dovana. *Karys*, 1922, lapkričio 30, Nr. 48 (184), p. 574.

²¹ Iš kariuomenės gyvenimo. *Karys*, 1924, sausio 24–31, Nr. 4 (244), p. 34.

²² Čekoslovakų dovana. *Karys*, 1924, gegužės 15–21, Nr. 20 (260), p. 170; Garbinga Čekoslovakų dovana. *Karys*, 1924, gegužės 29–birželio 4, Nr. 22 (262), p. 185; Čekoslovakų ir mūsų karininkų apdovanojimas karo ordinais. *Kardas*, 1926, kovo 10, Nr. 7 (31), p. 103.

²³ Tarnybos lapas, 1928 m. kovo 17 d., l. 1–6; Ažubalis A. ir kt. *Karo pedagogika Lietuvoje (1918–1940 m.)*. Vilnius, 2007, p. 112.

atsisakyti nuo kautynių vedimo šių dienų manevrų karo sąlygomis ir imtis partizanų veikimo būdų, veikiant mažomis rinktinėmis, batalionais ir net kuopomis operuojant priešininko užpakaly, ardant jo susisiekimą, darant netikėtus puolimus ir vengiant veikti didelėmis suspiestomis dalimis. Galima tikrai pasakyti, kad toks veikimo būdas nepadarys mus nugalėtojais. Nekalbant jau apie tai, kad ne visur mes rasime vietos gyventojų užuojautos, be kurios partizanų veikimo sėkmingumas nėra galimas, – tie veiksmai niekad dar nėra davę sprendžiamų rezultatų, t. y. jie negali sunaikinti priešininko jėgas. <...> Partizanų karas, kaip savarankiškas veikimo būdas, negali priversti priešininką atsisakyti nuo priešinimosi, o per tai nesuteikia pergalės. <...> Partizanų karas gali tikrai papildyti lauko karą suspiestomis jėgomis.“²⁴ Taigi pripažinta partizaninio karo svarba ir teisingai konstatuota, kad sumušti reguliariųjų priešų pajėgų ir pasiekti kare pergalę partizanai vieni patys negalėjo, tam reikėjo ir reguliariųjų pajėgų smūgio. Teikti 1812 m. Rusijos–Prancūzijos, Rusijos karo Kaukaze XIX a., JAV pilietinio karo, 1920 m. Lenkijos–Rusijos karo pavyzdžiai²⁵. Tačiau kartu svarbu pabrėžti, kad neįvertinta tai, kad reguliarioji kariuomenė sunkiai galėjo įveikti partizanų būrius.

Perimant Vakarų Europos valstybių karo mokyklų patirtį buvo formuojamas ir nacionalinis požiūris į karybą, nes skirtingos geopolitinės sąlygos, valstybių pajėgumai vertė ieškoti savų sprendimų saugumui užtikrinti, kurti tautinę karo doktriną. 1922 m. balandžio 27–28 d. vyko Lietuvos kariuomenės vadų suvažiavimas. Jo tikslas buvo aptarti Lietuvos karo doktrinos projektą. Susirinkę vadai svarstė gen. L. Radaus-Zenkavičiaus parengtą Lietuvos karo doktrinos projektą, iš protokolo galima spėsti, kad pakeitimai buvo neįdomūs, o minėto dokumento pagrindu turėjo būti parengti nauji *Rikiuotės* ir *Lauko tarnybos statutai*²⁶. Nepriklausomybės kovų metu ir po jų Lietuvos kariuomenė rėmėsi Rusijos imperijos kariuomenės palikimu, kuris naujomis sąlygomis, atsižvelgiant į karybos techninius

²⁴ [Černiveckis] Susitinkamos kautynės. *Karys*, 1921, rugsėjo 22, Nr. 38 (122), p. 442–443.

²⁵ *Ten pat.*

²⁶ 1922 m. balandžio 27–28 d. divizijų vadų suvažiavimo protokolas. *LCVA*, f. 929, ap. 3, b. 445, l. 159–163.

pokyčius ir vietos sąlygų ypatybes, Lietuvai netiko²⁷. Dokumente aptarti kariuomenės komplektavimo, organizavimo, apginklavimo, moralės ir mokymo klausimai, atskirai – skyrius *Taktikos doktrina* (pagal dokumento turinį tai tiesiog kautynių taktika), kuriam skirti 27 puslapiai iš 57 karo doktrinos mašinraščio puslapių, t. y. apie 47 %²⁸. Didžiulis dėmesys buvo skirtas karių auklėjimui ir mokymui, nes „kad nugalėtum, reikia trokšti nugalėti ir nesiskaityti su savo gyvybe. Visų pirma reikia mokėti padaryti priešui kuo didžiausių nuostolių, o sau, sumaniai vadovaujant kautynėms, kuo mažiau“²⁹. Akcentuotas patriotinis ir tautinis auklėjimas, kuris laiduotų aukštą karių motyvaciją, o religija padėtų užtikrinti moralinį kario pasirengimą, kad mokymas turi būti standartizuotas ir vienodas visoje kariuomenėje³⁰. 1922 m. *Karyje* rašyta, kad „metas jau rimčiau susidominti karo mokslu ir menu, jų evoliucija, paskutiniu jų žodžiu; metas pagrindinai iširti savo dalių kautynės ir žygiai, kad pasisėmus mokslo ateities žygiams. Metas jau rengti dirvą naujai savajai karo doktrinai, kuri galima bus įvesti, kai mūsų karininkų kadras bus bendrai karo moksle pasiruošęs ir bus Lietuvos karo veiksmų esmę ir lietuvių kario psichologiją pažinęs“³¹. Dėl to būtina: 1) kad rikiuotės karininkai nuolatos rengtų referatus, klausytų paskaitų, skaitytų pranešimus, organizuotų taktikos teorines pratybas; 2) skirti lėšų karinėms bibliotekoms kurti, literatūrai užsienyje pirkti. Be to, pabrėžta, jog karininkai privalo mokytis užsienio kalbų, kad galėtų domėtis karo mokslo naujovėmis³².

1922 m. parengus karo doktriną, o 1923 m. išleidus naują statutą, neatsitiktinai 1923 m. liepos 13 d. buvo surengti pavyzdiniai kariuomenės manevrai. Už jų organizavimą padėka buvo pareikšta būtent gen. L. Radui-Zenkavičiui³³. Šių manevrų organizavimą galima susieti ir su minėta

²⁷ Dėl karo doktrinos priėmimo Lietuvos kariuomenėje, 1922 m. gen. L. Radus-Zenkavičius. *LCVA*, f. 929, ap. 3, b. 445, l. 16–16 apv. l.

²⁸ *Ten pat*, l. 31–44 apv. l.

²⁹ *Ten pat*, apv. l. 24.

³⁰ Dėl karo doktrinos priėmimo Lietuvos kariuomenėje, 1922 m. gen. L. Radus-Zenkavičius. *LCVA*, f. 929, ap. 3, b. 445, l. 24–30 apv. l.

³¹ V. J. Pasirūpinkim savimi. *Karys*, 1922, lapkričio 30, Nr. 48 (184), p. 569.

³² *Ten pat*.

³³ Padėka. *Karys*, 1923, rugpjūčio 10–17, Nr. 32 (220), p. 378.

išvyka 1923 m. birželį stebėti manevrų į Prancūziją, nes ten įgyta patirtis praktiškai buvo taikoma Lietuvos kariuomenėje. Analogiškai pavyzdiniai Aukštųjų karininkų kursų viršininko gen. L. Radaus-Zenkavičiaus ir jo kolegų organizuoti manevrai vyko 1924 m. rugpjūčio 12–13 d., juose dalyvavo Kauno įgulos daliniai ir Karo mokykla. Jų metu veikė pėstininkai ir artilerija, buvo naudojami tankai, manevrus stebėjo Prancūzijos karo atašė³⁴. 1925 m. liepos 13 d. gen. L. Radaus-Zenkavičius IV forto ir Rokų kaimo rajone organizavo kariuomenės „transmisijos“ manevrus³⁵.

Karo doktrinoje buvo numatyta generalinio štabo karininkams rengti Lietuvoje įsteigti aukštąjį generalinio štabo karininkų mokyklą, nes tuo tikslu karininkus siųsti į užsienį brangiai kainavo ir – dar svarbiau – tokiu atveju negalėjo būti formuojamas tautinis generalinis štabas, kuriama lietuviška karybos doktrina ir terminija. Lietuvos aukštoji karo mokykla galėjo užtikrinti nuoseklų tautinės karo doktrinos diegimą kariuomenėje, galimybę ją perprasti karininkijai ir tautai³⁶. 1924 m. Lietuvos karo mokymo įstaigų atstovų pasitarime buvo svarstomas „karo mokymo įstaigose doktrinos vienodumas“, buvo nutarta, siekiant jį išlaikyti, pasitelkti geriausius savo sričių specialistus ir leisti vienai mokymo įstaigai lektorius kviesti iš kitos institucijos, pvz., taktikos lektorius – iš Aukštųjų karininkų kursų³⁷. 1927 m. gen. L. Radaus-Zenkavičius pasiūlė Aukštuosiuose karininkų kursuose steigti generalinio štabo skyrių, nes nuogąstavo, kad, to nepadarius, bus sunku suvienodinti skirtingose užsienio šalyse studijuojančių karininkų požiūrį į karybą ir kariavimo metodus, be to, „galutinai nustatyti savo karo doktriną ir ją įgyvendinti mūsų [Lietuvos – V. J.] kariuomenėje“³⁸. Neturint savo aukštosios generalinio štabo mokymo įstaigos, nebus galima sudaryti gerai, vienodai parengtų generalinio štabo

³⁴ Krašto aps. Ministerio įsakymas Nr. 86 iš 1924 m. rugp. 19 d. *Karys*, 1924, rugsėjo 11–17, Nr. 37 (277), p. 302–304.

³⁵ Transmisijos manevrai. *Karys*, 1925, liepos 23–29, Nr. 30 (322), p. 234–235.

³⁶ Dėl karo doktrinos priėmimo Lietuvos kariuomenėje, 1922 m. gen. L. Radaus-Zenkavičius. *LCVA*, f. 929, ap. 3, b. 445, l. 19–21 apv. l.

³⁷ Karo mokymo įstaigų atstovų posėdžio 1924 m. spalio 18 d. protokolai. *LCVA*, f. 1451, ap. 1, b. 17, l. 4–5.

³⁸ Gen. L. Radaus-Zenkavičiaus 1927 m. balandžio 28 d. raportas Vyriausiojo štabo viršininkui. *LCVA*, f. 1451, ap. 1, b. 33, l. 11.

karininkų korpuso. Jo manymu, į generalinio štabo skyrių reikėtų priimti 3–4 m. rikiuotės daliniuose tarnavusius karininkus ir juos mokyti 2 m.³⁹ Skirtingo karininkų parengimo lygio problema egzistavo, nes pasitaikydavo, kad jauni karininkai, baigę Aukštuosius karininkų kursus ir grįžę į dalinius, nerasdavo bendros kalbos su savo vadais, nesimokiusiais šiuose kursuose. Be to, kildavo sunkumų ir užsienyje aukštąsias generalinio štabo mokyklas baigusiems karininkams, tarnaujantiems Lietuvos kariuomenės štabe, nes jų siųstų į dalinius įsakymų vadai nesuprasdavo ir negalėdavo vykdyti. Sprendžiant šią problemą buvo nutarta organizuoti specialius kursus vyresniesiems karininkams, t. y. divizijų, pulkų ir jų štabų vadams, siekiant supažindinti su visomis karybos naujovėmis, suvienodinti jų pažiūras ir pasirengimą⁴⁰. Būtinybę steigti generalinio štabo karininkų skyrių generolas argumentavo tuo, kad: 1) Aukštieji karininkų kursai taip sustiprėjo, kad galėtų sudaryti generalinio štabo skyrių; 2) jau yra pakankamai lektorių ir instruktorių, įgijusių aukštąjį karinį išsilavinimą; 3) neturint generalinio štabo kursų, labai sunku: a) suvienodinti karininkų, studijavusių skirtingose valstybėse, pažiūras; b) galutinai nustatyti ir kariuomenėje įgyvendinti karo doktriną; 4) be generalinio štabo kursų neįmanoma suformuoti vienodai parengto ir Lietuvos sąlygomis tinkamo generalinio štabo karininkų korpuso. Tačiau generalinio štabo karininkų skyrius buvo įsteigtas tik 1931 m.⁴¹

1925 m., išleidžiant V Aukštųjų karininkų kursų laidą, gen. L. Radus-Zenkavičius pabrėžė, kad „nors karo mašinizacija vis didėja ir karo technika be paliovos keičia kautynių formas, bet pirmutinis ir svarbiausias karo elementas – žmogus lieka tas pats su visomis savo žemomis ir kilniomis savybėmis“⁴². Po metų aptariant Aukštųjų karininkų kursų svarbą diegiant karo doktriną, buvo prisiminta generolo mintis, kad „juo kultūringesnė ir savaimingesnė tauta, <...> juo ryškiau bendram ir kariškam gyvenime pasireiškia jos savybės ir ypatumai, juo geriau organizuotas jos politiškas ir

³⁹ *Ten pat.*

⁴⁰ Aukštesniųjų karininkų kursų viršininko 1927 m. gruodžio 27 d. raportas KAM. LCVA, f. 1451, ap. 1, b. 33, l. 88.

⁴¹ Ažubalis A. ir kt. *Karo pedagogika Lietuvoje (1918–1940 m.)*. Vilnius, 2007, p. 144.

⁴² Aukštųjų karininkų D. L. K. Vytauto kursų V laidos išleistuvėms paminėti. *Kardas*, 1925, rugpjūčio 1, Nr. 14, p. 16.

socialinis sutvarkymas, juo daugiau, pagalios, jai teko ir tenka kovoti, – tuo ryškiau ir aiškiau pasireišk jos doktrina, tuo labiau ji atitiks tautos esmę⁴³. Taigi pabrėžta asmens ir tautos svarba formuojant karinę doktriną. Apskritai generolas daug prisidėjo prie Auštųjų karininkų kursų veiklos plėtros ne tik kaip vadovas, bet ir kaip dėstytojas. Kursuose karininkams buvo diegiama Lietuvos kariuomenės karo doktrina⁴⁴.

Be minėtų Aukštųjų karininkų kursų⁴⁵, karinės doktrinos klausimais buvo bandoma dirbti ir Karo mokslų draugijoje⁴⁶. Jos tikslas buvo jungti asmenis, kurie „karo mokslu domisi, kad jie galėtų tobulintis karo dalykuose, žiūrint jų progreso ir bendrai platina karo žinias Lietuvos kariuomenės ir visuomenės tarpe“⁴⁷. 1927 m. naujame draugijos statute šis tikslas kiek platesniame kontekste buvo pakartotas⁴⁸. Iš esmės karo doktrina Karo mokslų draugijoje rūpinosi Taktikos sekcija, kurios pagrindinis uždavinys buvo karininkų bei puskarininkų mokymas⁴⁹. Karo mokslo draugijos centro valdyba 1925 m. vasario 20 d. buvo nutarusi surengti mokslinį pasitarimą tema *Tinkamiausia Lietuvos karo sistema*, jo metu turėjo būti pristatytos Prancūzijos, Belgijos, Čekoslovakijos ir Rusijos karybos sistemos, aptarta bendra tokios sistemos idėja, karo tarnybos sąlygos, mobilizacijos tvarka⁵⁰. Panašios iniciatyvos karinės vadovybės, matyt, nebuvo palankiai sutiktos. Po keleto dienų, priėmus šį draugijos nutarimą, III karo apygardos viršininkas kariuomenės vadui raportavo, kad „nustatyti valstybės karo sistemą yra užduotis tik pačios vyriausybės. Karo siste-

⁴³ Aukštieji karininkų D. L. K. Vytauto kursai ir jų reikšmė mūsų kariuomenei. *Kardas*, 1926, rugpjūčio 20, Nr. 23 (47), p. 355.

⁴⁴ Plačiau apie gen. L. Radaus-Zenkavičiaus veiklą Aukštuosiuose karininkų kursuose ir karo doktrinos diegimą žr.: Ažubalis A. ir kt. *Karo pedagogika Lietuvoje (1918–1940 m.)*. Vilnius, 2007. 480 p.

⁴⁵ Plačiau apie kursų steigimą ir veiklą žr.: Štencelis, Aukštieji karininkų D. L. K. Vytauto kursai. *Mūsų žinynas*, 1928, t. XV, Nr. 45, p. 389–426.

⁴⁶ Plačiau apie draugijos steigimą ir veiklą žr.: Navakas, Karo mokslų draugija. *Mūsų žinynas*, 1928, t. XV, Nr. 45, p. 621–628.

⁴⁷ Karo mokslų draugijos statutai, 1923 m. lapkričio 26 d. LCVA, f. 889, ap. 1, b. 7, l. 18.

⁴⁸ Karo mokslų draugijos statutai, 1927 m. kovo 5 d. LCVA, f. 889, ap. 1, b. 7, l. 10.

⁴⁹ [Dokumentas be pavadinimo] 1925 m. LCVA, f. 889, ap. 1, b. 24, l. 5–5 apv. l.

⁵⁰ Karo mokslo draugijos centro valdybos 1925 m. vasario 20 d. protokolai. LCVA, f. 929, ap. 3, b. 526, l. 9.

ma turi būti suderinta su bendru valstybės aparatu, su šalies politika ir t. t. Tokius klausimus gali spręsti tik kompetentiški asmenys, stovintieji priešaky mūsų valdžios, nes jie tik teisėtai gali šiuos klausimus spręsti, turint tam tikrų reikalingų žinių⁵¹. Raportas buvo išgirstas ir 1925 m. kovo 21 d. kariuomenės vadas gen. Silvestras Žukauskas, vertindamas draugijos iniciatyvas, konstatavo, kad ši pusiau oficiali organizacija negali karinio rengimo ir organizacinėje srityse imtis kokių nors veiksmų, nesuderinusi su kariuomenės vadu⁵².

1927 m. sausio mėn. Lietuvos kariuomenės Vyriausiojo štabo Operacijų skyrius konstatavo, kad „karo doktrinos nustatymas ir tobulinimas iki 1926 m. buvo monopolizuotas de facto Auštųjų karininkų kursuose. Nuo 1926 m. rudens ši funkcija buvo pradėta perimti Operacijų skyriaus, artimoje pačio Vyriausiojo štabo viršininko priežiūroje. Esamojo padėjimo išsiaiškinimui 1926 m. rudenį buvo surengta eilė pratimų. Jų pasekmėje buvo nuspręsta 1927 m. pradžioje surengti Aukštųjų viršininkų kursus, kurių pirmaeilium tikslu buvo, be paprasto klausytojams žinių suteikimo, nuodugnių lektorių studijų ir nuomonių pasikeitimo keliu suprecizuoti pažiūras į visus svarbiausius karo lauko darbus. Tos pažiūros tinkamai formuluotos ir gultų į mūsų doktrinos pagrindą. Šiam darbui organizuoti žymi dalis teko ir turėjo tekti ateityje operacijų skyriui. Atskirai, be to, operacijų skyriaus buvo peržiūrėta eilė statutų projektų ir duota apie juos nuomonė. Artimoje ateityje operacijų skyrius turėtų užsiimti paruošimu štabų tarnybos statuto ir dabar veikiančio pėstininkų statuto peržiūrėjimu“⁵³.

1922–1928 m. gen. L. Radus-Zenkavičius vadovavo Aukštiesiems karininkų kursams, aktyviai dalyvavo Karo mokslų draugijos veikloje⁵⁴, taigi generolo indėlis formuojant Lietuvos karo doktriną tarpukariu neabejotinai svarus. Savo karybos idėjas L. Radus-Zenkavičius išdėstė Lietuvoje

⁵¹ III karo apygardos viršininko 1925 m. vasario 26 d. raportas kariuomenės vadui. *LCVA*, f. 929, ap. 3, b. 526, l. 12.

⁵² Kariuomenės vado įsakymas karo apygardų vadams ir draugijos pirmininkui, 1925 m. kovo 21 d. *LCVA*, f. 929, ap. 3, b. 526, l. 15.

⁵³ Operacijų skyriaus sutvarkymo ir darbo apžvalga, 1927 m. sausis. *LCVA*, f. 929, ap. 3, b. 579, l. 1–7.

⁵⁴ Asevičius V. ir kt. *Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953*, t. VI. Vilnius, 2006, p. 202.

išleistose knygos⁵⁵ ir straipsniuose, išspausdintuose karinėje periodikoje, ypač *Mūsų žinyne*⁵⁶. 1927 m. jis su specialia misija lankėsi Didžiojoje Britanijoje. Kelionės metu gavo kvietimą bendradarbiauti britų karinėje periodikoje, žurnale *The Cavalry Journal* buvo išspausdintas L. Radaus-Zenkavičiaus straipsnis *Rusų kavalerija Rytprūsijoje*⁵⁷. Be to, 1914–1920 m., jis paskelbė keletą straipsnių rusų kalba⁵⁸.

⁵⁵ Radas-Zenkavičius L. *Susitinkamųjų kautynių bruožai*. Kaunas, 1921, 132 p.; Radas-Zenkavičius L. *Karas; Karo galybė; Karo mokslas*. Kaunas, 1922, 47 p.; Radas-Zenkavičius L. *Kautynių skyrius ir jo vartojimas kautynėse*. Kaunas, 1922, 44 p.; Radas-Zenkavičius L. *Kautynių skyrius ir jo vartojimas kautynėse: suderinta su naujo pėstininkų rikiuotės statuto projektu*. Kaunas, 1922, 104 p.; Radas-Zenkavičius L. *Pėstininkų taktikos bruožai*. Kaunas, 1923, 196 p.; Radas-Zenkavičius L. *Trumpas Didžiojo karo eskizas*. Kaunas, 1924, 296 p.; Radas-Zenkavičius L. *Vietos reikšmė taktikai*. Kaunas, 1925, 8 p.; Radas-Zenkavičius L. *Kaip mažas dalis rengti kautynėms*. Kaunas, 1926, 30 p.

⁵⁶ Radas-Zenkavičius L. *Karas, karo galybė, karo mokslas. Mūsų žinynas*, 1921, t. I, Nr. 2, p. 3–25; Radas-Zenkavičius L. Prancūzų pėstininkų organizacija ir jos puolimo formos lauko kautynėse. *Mūsų žinynas*, 1921, t. I, Nr. 3, p. 3–34; Radas-Zenkavičius L. Šių laikų artilerija ir jos vartojimas manevrų kare. *Mūsų žinynas*, 1922, t. II, Nr. 1, p. 3–34; Radas-Zenkavičius L. Pirmoji lenkų armijos karo doktrina. *Mūsų žinynas*, 1922, t. II, Nr. 2, p. 215–244; Radas-Zenkavičius L. Trumpas didžiojo karo eskizas. 1915 metų kampanija. *Mūsų žinynas*, 1922, t. II, Nr. 3, p. 522–559; Radas-Zenkavičius L. Trumpas Didžiojo karo eskizas. 1915 metų kampanija (3 nr. tęsinys). *Mūsų žinynas*, 1922, t. III, Nr. 3, p. 42–61; Radas-Zenkavičius L. Kautynių skyrius ir jo vartojimas kautynėse. *Mūsų žinynas*, 1922, t. III, Nr. 8, p. 235–276; Radas-Zenkavičius L. Ginamosios pėstininkų kautynės lauko kare. *Mūsų žinynas*, 1922, t. III, Nr. 9, p. 495–501; Radas-Zenkavičius L. Trumpas Didžiojo karo eskizas. 1916 metų kampanija. *Mūsų žinynas*, 1922, t. III, Nr. 9, p. 574–607; Radas-Zenkavičius L. Trumpas Didžiojo karo eskizas. 1916 metų kampanija (*Mūsų žinyno* 9 nr. tęsinys). *Mūsų žinynas*, 1923, t. IV, Nr. 10, p. 48–73; Radas-Zenkavičius L. Pėstininkų apginklavimas ir kautynių priemonės. *Mūsų žinynas*, 1923, t. IV, Nr. 11, p. 203–222; Radas-Zenkavičius L. Pėstininkų parengimas. *Mūsų žinynas*, 1923, t. IV, Nr. 12, p. 432–447; Radas-Zenkavičius L. Trumpas Didžiojo karo eskizas. 1917 metų kampanija. *Mūsų žinynas*, 1923, t. VI, Nr. 17, p. 326–349; Radas-Zenkavičius L. Prancūzų ir vokiečių pėstininkų karo doktrina. *Mūsų žinynas*, 1925, t. VIII, Nr. 23, p. 259–271; Radas-Zenkavičius L. Šaudymo planas ir amunicijos tiekimas ginamosiose kautynėse. *Mūsų žinynas*, 1925, t. VIII, Nr. 24, p. 457–470; Radas-Zenkavičius L. Kontakto sudarymas. *Mūsų žinynas*, 1925, t. IX, Nr. 25, p. 21–28; Radas-Zenkavičius L. Vietos reikšmė taktikai. *Mūsų žinynas*, 1925, t. IX, Nr. 27, p. 401–408; Radas-Zenkavičius L. Lodžiaus operacija, kaip klasiškas prasilaužimo pavyzdys. *Mūsų žinynas*, 1926, t. X, Nr. 30, p. 353–375.

⁵⁷ *Mūsų generolo rašiniai anglų karo spaudoje. Karys*, 1927, gruodžio 20–31, Nr. 51–52 (447–448), p. 493.

⁵⁸ Русская армия в Первой мировой войне [žr. 2013 10 20]. <<http://www.grwar.ru/persons/persons.html?id=75>>.



1927 m. karininkų išleistuvių pietūs. Iš kairės sėdi: plk. Povilas Plechavičius, neatpažintas asmuo, Augustinas Voldemaras, Antanas Smetona, gen. Leonas Radas-Zenkavičius, plk. Teodoras Daukantas, neatpažintas asmuo.
Asmeninio Onutės Narbutaitės-Skirmantienės šeimos archyvo nuotrauka

Galiausiai 1928 m. prezidentas Antanas Smetona, išleisdamas gen. L. Radų-Zenkavičių į atsargą, pažymėjo: „Atsisveikindamas su Tamsta, randu reikalingu paminėti Tamstos, Pone Generole, tuos nuopelnus Lietuvai, kuriuos padarėte per kelerių metų tarnybą Lietuvos kariuomenėje. Tamstos rūpesniu ir sumanumu įvesta kariuomenėje nauja karo doktrina, reikiamoje aukštumoje pastatytas taktikos mokymas kariuomenės dalyse, duota gerų pavyzdžių manevrams vesti, suorganizuoti ir gerai pastatyti Aukštieji Karininkų Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Vytauto Kursai. Taip pat negaliu paminėti, jog Tamstos dėka yra palankiai mums sutvarkyta Lietuvos karo skola su Anglija. Už tuos darbus reiškiu Tamstai, Pone Generole, gilios padėkos.“⁵⁹

Atsisveikindamas su kariuomene ir gen. št. plk. Vladiui Skorupskiui perleisdamas vadovavimą Aukštiesiems karininkų kursams, generolas pažymėjo: „Prieš septynerius metus man [gen. L. Radui-Zenkavičiui – V. J.]

⁵⁹ Mūsų kariuomenės gyvenimas. *Kardas*, 1928, kovo 10, Nr. 7 (103), p. 119.

teko didelė garbė būti pašauktam sukurti pirmuosius Lietuvos kariuomenės karininkams lavintis kursus. Apystovos buvo nepaprastai sunkios: nebuvo nei lektorių, nei knygų, nei kitų reikalingų priemonių, nei butų... Viskas reikėjo kurti iš nieko. Laikui bėgant, ačiū būreliui žmonių, atsidavusių karo mokslo darbui, visas kliūtis pavyko nugalėti ir sukurti kursus, kurie savo mokslo metodais nesiskiria nuo kitose Europos valstybėse esančių karininkų kursų. Ta proga turiu <...> palinkėti <...> kad jų [kursų – V. J.] pamatuose amžinai pasiliktų dabar esantieji pradai: auklėjime – tėvynės meilė, lavinime – Europoje priimti mokslo metodai ir karininkų elgesyje – garbingumas ir džentelmeniškumas.⁶⁰ V. Skorupskis pažymėjo, kad jo tikslas buvo „pastatyti tiltą lietuviškai karo doktrinai, kurios steigėjai yra karininkai, kurie jau baigė ir kurie dar baigs Aukštuosius Karininkų Kursus, kad pastatytų šulą, į nieką neatsižvelgiant, tą darbą užbaigti, kad visos mūsų kariuomenės korpas būtų viendvasis ir vienmintis, kad kursai išauklėtų karininkus, kurie irgi būtų viendvasiai ir vienminčiai“⁶¹.

1928 m. kovo 1 d. Karininkų ramovėje išeinančiam į atsargą generolui buvo surengtos išleistuvės, jose dalyvavo A. Smetona, ministras pirmininkas Augustinas Voldemaras, krašto apsaugos ministras plk. Teodoras Daukantas, kiti aukštieji karininkai, Kauno įgulos dalinių vadai⁶². Išėjusio į atsargą generolo aktyvi veikla nesibaigė, 1928 m. kovo 30 d. gen. L. Radus-Zenkavičius kaip karinis ekspertas kartu su A. Voldemaru, Dovu Zauriumi, Vaclovu Sidzikausku ir kitais delegacijos nariais vyko į derybas su Lenkija Karaliaučiuje⁶³. 1928 m. gegužės mėn. buvo derybų su Lenkija dėl karo nuostolių atlyginimo pakomisės pirmininkas⁶⁴.

1928 m. L. Radus-Zenkavičius su šeima persikėlė gyventi į įsigytą Čiučelių dvarą, 3 km nuo Vilkyškių. 1907 m. duomenimis, dvarą sudarė 190 ha valda, iš jų – 120 ha ariamos žemės, 25 ha pievų ir 10 ha miško⁶⁵. Sovietams okupavus Lietuvą, 1944 m. po nesėkmingo bandymo pasitrauk-

⁶⁰ Iš Aukšt. Karininkų D. L. K. Vytauto Kursų gyvenimo. *Karys*, 1928, vasario 17–kovo 6, Nr. 9–10 (457–458), p. 171–172.

⁶¹ *Ten pat.*

⁶² Mūsų kariuomenės gyvenimas. *Kardas*, 1928, kovo 10, Nr. 7 (103), p. 119.

⁶³ Kraštas ir visuomenė. *Kardas*, 1928, kovo 20–30, Nr. 8–9 (104–105), p. 142.

⁶⁴ Kraštas ir visuomenė. *Kardas*, 1928, gegužės 10–20, Nr. 13–14 (109–110), p. 209.

⁶⁵ Meškauskienė R. ir kt. *Šilutės ir Pagėgių krašto dvarai*. Klaipėda, 2010, p. 51–53.

ti į Vakarų generolas grįžo į Kauną, čia slapstėsi, o 1946 m. balandžio 12 d. mirė, palaidotas Aukštosios Panemunės kapinėse. Generolo šeima 1949 m. buvo ištremta į Sibirą⁶⁶. Nepelnytai pamirštas gen. L. Radas-Zenkavičius nepateko į 1998 m. Vidmanto Jankausko išleistą knygą, kurioje pateikta 30 iškilų tarpukario Lietuvos kariuomenės generolų biografijų⁶⁷. Tarpukariu iš viso Lietuvos kariuomenėje tarnavo 58 generolo laipsnį turintys karininkai⁶⁸. Taigi pirmosios Lietuvos kariuomenės karinės doktrinos autorius gen. L. Radas-Zenkavičius, kurio glausta biografija pateikta karininkų žinyne⁶⁹, priskirtinas prie tų generolų, kurių veiklos tyrimai gali atverti naujus Lietuvos karo istorijos klodus. Gen. L. Radas-Zenkavičius ne tik parengė tarpukario Lietuvos karo doktriną, bet ir aktyviai dirbo diegdamas ją kariuomenėje.

Įteikta 2013 m. rugsėjo 27 d.

⁶⁶ Asevičius V. ir kt. *Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953*, t. VI. Vilnius, 2006, p. 202.

⁶⁷ Jankauskas V. *Nepriklausomos Lietuvos generolai. I dalis*. Vilnius, 1998. 280 p.

⁶⁸ Pristatyta kilnojamoji paroda „Lietuvos Respublikos kariuomenės generolai 1919–1940 metais“ [žr. 2013 10 23] < http://kariuomene.kam.lt/lt/kariuomenes_atributika/karo_istorija/vytauto_didziojo_karo_muziejus/parodos_3515/paroda_lietuvos_respublikos_kariuomenes_generolai_19191940_metais.html?pbck=10 >.

⁶⁹ Asevičius V. ir kt. *Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953*, t. VI. Vilnius, 2006, p. 202.

DĖL KARO DOKTRINOS PRIĖMIMO LIETUVOS KARIUOMENĖJ⁷⁰ (DOKUMENTO PUBLIKACIJA)

Dokumentą publikuoti parengė dr. Vytautas Jokubauskas,
Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas

Gen. L. Radus-Zenkavičius

I. KARO SISTEMOS PAGRINDAI

Kiekviena taisyklingai organizuota kariuomenė turi savo tam tikrą karo doktriną.

Doktriną karo mokslas supranta kaip bendrų pagrindų junginį, kurie apibūdina priimtą kalbamoj armijoj kautynių mokslą ir pasirengimą joms. **Doktrina yra pagrindinis tikėjimas, kuriuo sudaryta karinė valstybės sistema ir kuris išdėstytas tam tikrų taisyklių eilėje: kaip reikia mokytis karys ir kaip jis privalo kautis.**

Lietuvių kariuomenė kol kas neturi apibrėžtos karo doktrinos.

Lietuvių armija, įsikūrusi iš rusų revoliucijos chaoso ir vokiečių nugalėjimo, tebegyvena rusų imperatoriaus laikų armijos iškrikimo palaikų nuotrupomis, paveldėtomis iš šitos armijos.

Šis palikimas jau pasenęs net atžvilgiu tos pačios rusų armijos /1916-17 m./, kuri baigė savo dienas, remdamasi rykščių drausme ir automatišku paklusnumu. Ji neturėjo technikos įmonių⁷¹, kaip lengvieji kulkos-

⁷⁰ Saugomas dokumentas. Žr.: Dėl karo doktrinos priėmimo Lietuvos kariuomenė, 1922 m. gen. L. Radus-Zenkavičius. *LCVA*, f. 929, ap. 3, b. 445, l. 16–44 apv. l. *Pastaba. Perspausdinant dokumentą ištaisytos elementarios rašybos ir kai kurios skyrybos klaidos, trukdančios suvokti jo turinį.*

⁷¹ Čia ir kitur turima omenyje įranga, priemonės arba ginkluotė.

vaidžiai ir lydimieji pabūkklai; ji pamiršusi manevrų karą merdėjo apkasuose.

Negali būti jokios abejonės, kad šitų palaikų nuotrupos, patekusios Lietuvos kariuomenėn, ne visai jai atitinka ir kad nūnai turi būti priimta apibrėžta karo doktrina, kuri atitiktų valstybinio ir tautinio lietuvių gyvenimo principams ir neatsiliktų nuo šių dienų technikos ir taktikos reikalavimų.

Gyvenamojoje epochoje kiekviena valstybė tiek gali laukti iš kitų valstybių savo teisių bei savęs, kaip sąjungininko, gerbimo, kiek ji sugeba ginantuotoj kovoj pasirodyti tvirta ir patvari.

O tai galima tik tada, kai valstybė reikalingoje valandoje gali turėti šių laikų kariuomenę, t. y. kariuomenę:

a/ sudaryta iš žmonių doriniai ir fiziniai išauklėtų, išlavinto proto ir turinčių atitinkamo karo technikos parengimo,

b/ kurioje įskiepyta drausmė,

c/ aprūpinta šių dienų technikos įmonėmis ir

d/ turinti atitinkamą savo priešininko armijų technikos įmonėms organizaciją.

Lietuva nesudaro išimties, ir ji, eidama taikingumo keliais, bet norėdama apginti savo nepriklausomybę, privalo turėti šių dienų armiją, kaip ir visos kitos valstybės, norinčios gyvuoti.

Armijos galingumas ir kokybė karo metu pareina nuo karo sistemos, priimtos taikos metu. Šiuo atžvilgiu skiriama:

a/ nuolatinės armijos sistema,

b/ milicinė sistema arba pagaliau

c/ sistema, kaip pereinamasis kompromisas nuo vienos prie kitos.

Milicinės sistemos lytis⁷² lengvesnė visuomenei.

Prisilaikant grynai milicinės sistemos, taikos metu nuolatinės kariuomenės visiškai nėra, tik paliekamas nedidelis instruktorių kadras.

Šito kadro pareiga – galutinai išmokyti piliečius karo technikos atžvilgiu.

Tokiu būdu privalomas šių dienų kariuomenės kareiviams fizinis ir dorinis išauklėjimas, proto išlavinimas, taip pat drausmės įskiepijimas ir pirmų karo technikos žinių suteikimas, milicinei sistemai esant, turi būti bendrųjų valstybės švietimo įstaigų pareiga.

Nuolatinę kariuomenę laikant, visas kalbamasis darbas atliekamas ka-

⁷² Vertimas rusiško žodžio *под*, kuris gali reikšti ir *lytis*, tačiau *под воюск* – liet. *kariuomenės rūšis*, taigi žodis *lytis* tekste suprantamas kaip *rūšis*.

reiviui tarnaujant savo karo tarnybos laiką.

Nuolatinė tipingo pavidalo armija sudaroma iš kareivių ir karininkų, pasirinkusių karinę profesiją kaip amatą ir tarnaujančių nuolat, t. y. taikos ir karo metu.

Nuolatinė kariuomenė brangi ir nelaiduoja visuotinio karinio piliečių prirengimo.

Dėl to dauguma valstybių įsivedė visuotinos karo tarnybos sistemą, privalomai atitarnaujant taikos metu tam tikrą laiką.

Ši sistema, klaidingai kartais vadinama nuolatinės armijos sistema, yra slenkstis tarp nuolatinės armijos sistemos ir milicinės.

Taikos metu privalomos joje tarnybos laikas nevienodas ir visai praeina nuo to, kurią piliečių kokybę, būtinų šių dienų armijos kareiviui, išlavini-
mo darbo dalį sugeba atlikti bendrosios valstybės švietimo įstaigos.

Juo šis darbas plačiau varomas, juo daugiau gali būti sutrumpintas tai-
kos metu nuolatinės karo tarnybos laikas.

Jei bendrosios valstybės švietimo įstaigos idealiai aukštai pastato darbą, tai galima visiškai atsisakyti nuo karo tarnybos taikos metu, t. y. galima būtų pereiti prie milicinės sistemos^x.

Greta mokymo ir auklėjimo klausimų iškyla klausimas dėl drausmės įskiepijimo armijai.

Visiems žinoma aksioma, kad armija be drausmės ne armija, o tik pa-
vojinga valstybei gauja, kuri niekad neatliktų savo pagrindinio uždavi-
nio – laiduoti valstybei nepriklausomybę.

Drausmė – tai tarnybinis karininko bei kareivio klusnumas, kada jis nesvyruodamas visada yra pasirengęs net savo gyvybę paaukoti, jei tai rei-
kalauja tarnybos pareigos.

Karo istorija žino tris drausmę paskatinančius faktorius: pilietinio jaus-
mo, bausmės baimė ir karinė garbė.

Drausmė, pagrįsta aukštu piliečio pareigų supratimu, kitaip tariant, pi-
liečio drausme, pasiekiami aukštai pastatytu visuomenės auklėjimu, ją pa-
sizižymėjo klasinės tautos pirmuoju jų istorinio gyvenimo laikotarpiu.

Drausmė, pagrįsta staigios ir žiaurios bausmės baime, tai rykščių draus-
mė; ji buvo privaloma kariuomenėj, nustojusioj pilietinio jausmo, ir labai pla-

^x Smulkesnį nurodymą dėl šio dalyko, pritaikant mūsų armijai, žiūrėk 2 šio rašinio prie-
dėly [LCVA, f. 929, ap. 3, b. 445 – V. J.].

čiai įsigalėjo samdomose/ verbuojamose/ vidurinių ir naujų amžių armijose.

Drausmė pagrįsta išlavintu karinės garbės ir drausmingumo jausmu – tai ricieriška drausmė. Ji susidaro ilgai kariuomenėje tarnaujant, sudarant tradicijas, viršininkams rūpinantis savo valdiniais ir šiems tikint į savo viršininkus. Toki drausmė labai buvo prigijusi didžiųjų karo vadų laikais.

Šių dienų armijai visų brangiausia pilietinė drausmė, ji žymiai palengvina viršininkų darbą ir duoda galimybės griežtai sutrumpinti tikrosios tarnybos laiką taikos metu, prisitariant prie milicinės sistemos.

Tačiau pilietinė drausmė, pilnoj šio žodžio prasmėj, gali gimti tik labai aukštos dorinės ir proto kultūros valstybėj.

Daugumos šių dienų valstybių pilietinė drausmė silpna ir negali sudaryti kariuomenės gyvenimo bazės, nes žymi jų piliečių dalis paskendusį savo asmens smulkiuose reikaluose arba nepakankamai išsilavinusi ir todėl visai nepalinkusi sekti graikų karaliaus Leonido laikų pavyzdžio. Kariuomenei turi padėti daugiausia ricieriška drausmė, paliečianti geriausias žmogaus prigimimo savybes.

Tačiau šios drausmės išauklėjimas reikalauja moraliai ir techniškai tvirto ir tobulo karininkų korpuso, o taip pat ilgesnio taikos metų tikrosios tarnybos laiko.

Naudotis rykščių drausme, kaip veikiančia į žemuosius žmogaus prigimties instinktus ir žeminančia moralės kariuomenės kokybes, šių dienų kultūringosios valstybės atsisakė.

Bendrai sumetus ir turint galvoj Lietuvą, reikia pripažinti, kad josios bendrųjų valstybinių švietimo ir auklėjimo įstaigų darbas kol kas neprirengia piliečio-kario, pasižyminčio visais būtinais šių dienų armijos kario privalumais. Todėl šis darbas turi būti atliekamas kariuomenės, laikomos ir taikos metu, t. y. Lietuva kol kas negali priimti milicinės sistemos, tačiau turi, kaip ir kitos Europos valstybės, laikinai prisilaikyti pereinamosios sistemos nuo nuolatinės armijos prie milicinės.

Tarnybos laikas taikos metu čia apsibrėžia laiko minimumu, kuris reikalingas techniškai parengti vienam eiliniui pėstijos kovotojui /6 mėnesiai/, sujungtiems kautynių vienetams /dar 6 mėn./, įvairiems specialistams ir jaunesniesiems komandos sudėties asmenims /dar 1 metai/.

Šis dvejų metų laikas bus minimalus ir atžvilgiu reikalingos drausmės įskiepijimo kareiviui.

Raitai kariuomenei, kur kareivio rengimas yra sunkesnis dėl arklio, tar-

nybos laikas taikos metu turi būti pratęstas ligi trejų metų. Tiek pat reikės pratęsti tarnybos laikas inžinerijos dalims, kad išsidirbtų reikalingų technikų.

II. KARININKŲ KORPUSAS

Pereinamojo karo sistemoj, kada valstybė neduoda kariuomenei reikalingo kario – piliečio, kareivio auklėjimo ir švietėjo rolė tenka atlikti karininkų korpusui. Tačiau šis korpusas ne tik privalo prirengti visais atžvilgiais tinkamą kari, bet dar daugiau – jis turi aukštą pareigą gautą netobulą pilietį gražinti visuomenei daug tobulesnį: įgijusį drausmės, išlavinto proto, išstobulintos doros ir sąmoningą patriotą.

Tada valstybės išlaidos ir sunkenybės dėl išlaikymo armijos taikos metu žymiai bus padengtos, nes armija taps geriausia tautos mokykla.

Iš to aišku, koks svarbus vaidmuo tenka šių laikų karininkų korpusui. Jam atlikti pats šis korpusas privalo pasiekti aukšto tobulybės laipsnio: jis turi būti aukštųjų idealų nešiotojas, turi būti apsišvietęs, gerai karo technikos atžvilgiu prirengtas ir pasižymėti vienodumu ir bendrumu.

Kuriuo būdu galima būtų šis korpusas taip aukštai pastatyti?

Visų pirma, sudarant sąlygas, kurios į jo eiles paviliotų geriausius šalies piliečius; paskui, sudarant tokią karininkų parengimo ir tobulinimo sistemą, taip pat visos tarnybos ėjimo sąlygas, kad visos reikalingos karininkui aukštosios kokybės galėtų visą laiką plėtotis.

Žmogus gyveno ir gyvens dviem akstinais: patenkinti savo kūno reikalus ir patenkinti savo dvasios reikalus.

Šitie akstinai daugiausia priešingi viens kitam ir kovoja tarpusavy.

Visi karai, o ypač pastarasis pasaulinis karas, parodė, jog tas besikaujančiųjų nugalės, kurio pusėj galų gale pasirodys didesnės moralės ir dvasinės pajėgos.

Dėl to į karininkų korpuso sudėtį turi būti sutelkiami elementai su vurančiais dvasiniais, o ne medžiagiais akstinais.

Šis atitinka ir kitam dalyko stoviui. Nė viena valstybė negali tokiais plačiais medžiagiais patogumais aprūpinti savo karininkų korpuso, kurių duoda kitos darbo sritys.

Jei taip, tai aišku, kad karininkų korpusas, užuot medžiaginių patogumų, turi gauti moralių kompensacijų: turi būti jam pripažinta aukšta žmonių auklėtojo, tautos garbės reiškęjo misija ir būtinumas visur palaikyti jo autoritetą, o ypač karo tarnybinių santykių srity.

Šiuo atžvilgiu įstatymai privalo išskirti karininkus iš bendrosios kitų piliečių masės.

Tai bus visai logingai, nes tas pats įstatymas aprėžia karininką bendromis piliečio teisėmis, visai teisėtai drausdamas jam dalyvauti visokio veiklo politinėj kovoj.

Čia yra svarbu nustatyti:

1/ Karo vyresnybės dalyvavimą areštuojuojant karininkus, patraukiant juos tieson, vykdant teismo nutarimus, tai gintų karininkų korpuso vertumo jausmą.

2/ Atitinkamą sulaikymo lytį, kol karininkas nepašalintas iš karo tarnybos.

3/ Kareivių nušalinimą iš teismo sudėties, teisiant karininkus, nes tai griežtai griauna karininko, kaip viršininko, autoritetą, o juk šis autoritetas tiek turi būti aukštas, kad nugalėtų kautynių metu visad esantį kareivių masėj gyvybės išlaikymo jausmą.

4/ Ypatingą teismo ir bausmių lytį komanduojančiųjų sudėčiai, pradedant nuo atskiros dalies viršininko, reikia apginti svarbiosios karo aparato dalies autoritetą ir vertumą.

5/ Įsteigti karininkų garbės teismus, nes tai geriausias būdas kovoti su elementais, neatitinkančiais aukštiems reikalavimams, privalomiems šių dienų karininkui.

6/ Nustatyti tvirtas ir vienodas taisykles kelti į karininko laipsnių, skirti į vietas, aukštinti tarnyboj, iškelti, pašalinti ir pagaliau išmesti iš tarnybos.

Įvairūs šiuo atžvilgiu nuotyčiai, turintieji savivalybe protekcioninio bei intrigu pobūdžio, kaip netūrinis improvizacinio bei partizanų laikotarpio palikimas/ sudarant armiją iš chaoso/, turi būti griežtai pašalinti, nes jie iš pat šaknų griauna karininkų korpuso dorą.

Tarp kitko, reikalinga būtų likviduoti karininkų bylas, iškilusias laikotarpy ligi 1921 m., t. y. iš aštrios dėl nepriklausomybės kovos laikotarpio, kada nebuvo tvirtų tikrų taisyklių bei įstatymų.

Ypatingas tribunolas, dalyvaujant daugumoj rikiuotės viršininkams,

turėtų, išrinkęs pasipelnymo pobūdžio bylas, visas kitas, ypač turinčias valdžios peržengimo požymius, amžinai palaidoti.

Taip samprotauti turim teisės ir šit dėl ko: jei mes šiandien galim džiaugtis skambant „laisvės varpui“, tai daugiausia dėka tam, kad buvo didvyriškų žmonių, kurie nepabūgo buvusiose sunkiose apystovose griežtai savarankiškai veikti ir imti sau atsakomybę.

Šitie žmonės labai brangūs ir reikalingi besikuriančioms ginkluotoms respublikos pajėgoms.

Kada sakom, jog karininkų korpusas privalo pasižymėti vyraujančiais dvasios akstinais, mes neturim galvoj, kad medžiaginiu atžvilgiu jis galėtų prilygti elgetaujančiųjų brolijai.

Be abejo, jam turi būti laiduotas išgyvenimo minimumas ir aprūpinta senatvė bei nelaimės.

Be šito mes pastūmėsime vienus /gabesnės ir tvirtesnės dvasios/ iš armijos eilių, kitus /silpnesnės dvasios/ – prie įvairių nešvarių darbų, ieškant nepakankamų gyvenimui šaltinių.

Ir vienas, ir kitas sunkiai paveiks į kokybinę karininkų korpuso sudėtį ir galų gale kainuos valstybei daug brangiau, negu savo laiku aprūpinti gyvenimo norma.

Jei karininkai su aukštais doriniais privalumais ir pakęs visus trūkumus, kylančius dėl nepakankamo tarnybinio aprūpinimo, tačiau palikta be aprūpinimo senatvė ir nelaimės nubaidys ir juos nuo armijos.

Todėl šis klausimas turi būti kuo greičiausiai išspręstas. Valstybės išdui palengvinti, be nedidelės pensijos, galima dar šitaip padėti:

a/ priimant į administracijos tarnybą, į policiją, į miškų tarnybą ir t. t.; yra ištisa valstybinių pareigų eilė, kur tarnaudami armijos veteranai atneštų valstybei nemaža naudos,

b/ duodant žemės,

c/ skiriant draudimo premijas Amerikos armijos pavyzdžiu.

Karininkai, turėdami vien aukštas moralines kokybes, dar neįstengs savo misijos atlikti: jie turi būti gerai parengti karo mokslo atžvilgiu ir privalo būti kvalifikuoti profesionalai.

Begaliniai išaugusi technika pavertė dabar visas kariuomenės rūšis į labai sudėtingas specialias ginklų rūšis. Išmokti jų tarnybos galima tik daug darbo ir pastangų padėjus; trumpalaikės karo meto mokyklos visai nelai-

duoja tų žinių įgijimo.

Parengti tikram profesionalui karininkui reikia įsteigti bendrą vieną kitą papildomų mokyklų ir kursų tinklą.

Nuo šiol tikrosios tarnybos karininko vardas gali būti įgyjamas tik pabaigus vienatinę dvejų metų kurso karo mokyklą. Tik ją pabaigus arba prie jos egzaminus išlaikius galima įgyti teisių eiti karininko pareigas tai-
kos metu.

Įgyti teisių kuopos, eskadrono ir vyresniojo baterijos karininko parei-
goms eiti reikalinga patenkinamai baigti savo tarnybos tobulinimo kursus.

Šitie 1–3 mėnesių laiko kursai turi būti įsteigti prie pėstijos inspekcijos, prie kavalerijos divizijos štabo ir prie artilerijos ir inžinerijos kariuomenės viršininkų valdybų.

Pėstininkų kursai negali būti steigiami prie divizijų štabų, nes jų už-
davinys – išdirbti vienodas kariuomenės pažiūras dėl kovotojo, kautynių grupės⁷³, kuopos ir bataliono prirengimo. Šį uždavinį dėl pažiūrų ir veiksmų subendrinimo privalo pasiimti vykdyti vienas asmuo – pėstijos ins-
pektorius.

Jaunesniaisiais šitų tobulinimo kursų vadovais gali būti, be patyrusių esamų specialistų, ir pirmos aukštųjų karininkų kursų laidos karininkai.

Batalionų, baterijų ir pulko vadų pareigoms eiti reikalinga baigti meti-
nius aukštuosius karininkų kursus.

Pastarieji, norint parengti etatinį profesorių ir dėstytojų personalą, turi būti reorganizuoti.

Parengti generalinio štabo karininkų korpusui turi būti greta aukštųjų karininkų kursų įsteigtas dvejų metų generalinio štabo skyrius.

Šiuo laiku lietuvių armija generalinio štabo karininkų, tikrai sakant, neturi, ir tai sudaro didelę spragą ir labai neigiamai atsilieps į valstybės parengimą karui, į kariuomenės išsilavinimą ir į kariuomenės vadovavimą kautynėse.

Komandiravimai į užsienius, labai brangiai kainuojant, neišspręs klau-
simo. Jie tik įneš pažiūrų skirtumą ir nepadės sudaryti tautinio lietuvių generalinio štabo. Tokį gali mums duoti tik savoji mokykla, čia, namie, su-
organizuota. Ji taip pat padėtų pagaminti karo literatūrą ir lietuvių kalbos karinę terminologiją, nes, be abejo, vienas net ir specialių dalykų dėstymas šituose generalinio štabo kursuose su laiku bus vedamas lietuvių kalba.

⁷³ Dokumente kautynių grupėmis įvardijami skyriai (sudedamoji būrio dalis).

Be abejo, norint gerų rezultatų susilaukti, ir čia teks laikinai parsikvies-ti kai kurį kitų svetimų šalių karo mokslo pajėgų skaičių, žinoma, labai atsargiai. Komandiruoti į užsienius tobulintis galima bus 1–2 geriausiai baigusius generalinio štabo kursus.

Būtinai reikia pripažinti, kad visi asmens, dabar einą rikiuotės ir ko-manduotojų pareigas, bet nebaigę atitinkamų mokyklų bei kursų, yra lai-komi savo pareigose laikinai.

Visi kursai, be tikrojo mokymo, turi didelio dėmesio kreipti į auklėjimą.

Sudaryti karo metų karininkų kadrai turi būti steigiami prie karo mo-kyklos sutrumpinti kursai, į kuriuos būtų priimami asmens, išlaikę egza-minus, tarnavę jau rikiuotėj ir įgiję puskarininkio vardą.

Visos aukščiau išdėstytos priemonės turi nugalėti tiek mūsų karininkų korpuso didžiuosius trūkumus, tiek ir sunkų jo dvasios stovį, kuris jau-čiamas beveik visų gerųjų elementų noruose mesti karo tarnybą.

Palikti tai reiškia sąmoningai mažinti armijos kokybę ir rengti sau bū-simąjį smūgį. Tuo tarpu juk Lietuva dar nepergyveno savo herojinio dėl nepriklausomybės kovos laikotarpio, ir užtat gerieji žmonės neturi iš ar-mijos bėgti, bet telktis jai ir pašvęsti jai savo geriausias jėgas.

Jie privalo sudaryti aukštos doros, tvirtos dvasios, tvirto karo mokslo vieną, susibūrusį karininkų korpusą, kuris parengtų ir drąsiai vestų į kovą jauną lietuvių kariuomenę vardan gimtojo krašto gerovės ir gimos tautos idealų.

ORGANIZACIJA

Kariuomenės organizacija karo metu privalo turėti patyrusių ją vadyti kare ir duoti galimybės pritaikinti ją ypatybėms ginklų, kuriais apginkluo-ta. Taikos metu organizacija turi laiduoti patogumus kariuomenei pasi-rengti kautynėms ir sėkmingai priimti karo padėtį.

Sprendžiamasis veiksnys čia bus – patogumas valdyti ir karui pavartoti kariuomenę, visi kiti reikalavimai prie jų pritaiko.

Nuo XIII šimtmečio, t. y. nuo šaudomųjų ginklų išradimo laiko, mato-me nuolatine kariuomenės kautynių lyčių evoliuciją, o iš to ir kai kuriuos

skirtumus jų organizacijoj.

Sprendžiamasis faktorius čia yra nuolatinis šaudomųjų ginklų tobulėjimas, o iš to ir didėjantis dalyvaujančios kautynėse kariuomenės aukų skaičius. Jei tik pasirodžius Europoj šaudomiems ginklams, mes matome tirštą 40 eilių pėstininkų rikiuotę, kuriomis ji nori sėkmingiau atsiremti prieš kavalerijos ataką, tai XVI amž. jau vartojama 16 eilių, XVII amž. Gustavo Adolfo kariuomenė rikiuojama iš 6–7 eilių, o XVIII amžiuje prūsų armija kaujasi tik 3 eilėmis.

XIX amžiuje ši evoliucija tebesitęsia: pirmoj linijoj pasirodo viena eilė, paskui praretina viena eilė, t. y. grandinė.

Vidujinė visos apibūdintos evoliucijos prasmė glūdi tame, kad, iš vienos pusės, didėjantis kariuomenės žudymas priverčia daryti plonesnę rikiuotę ir tuo sumažinti savo nuostolius ir, iš kitos pusės, verčia stengtis padidinti žmonių skaičių, galinčių naudoti šaudomąjį ginklą ir, žinoma, daryti kautynių rikiuotę ilgesnę.

Didžiojo karo pradžioj kautynių lytys atitiko pėstijos ginklui – šautuvui. Didysis karas davė naują išstobulintą ir didesnės žudomosios pajėgos automatinį ginklą – sunkųjį ir lengvąjį kulkosvaidį, taip pat lydimuosius pėstijos pabūklus /lengvieji minosvaidžiai, 37 mm patrankos, Stokės mortarų/ rankines ir šautuvų granatas. Tuo pat laiku žymiai padidėjo ir artilerijos žudomoji pajėga.

Todėl aišku, jog kautynių ir manevro rikiuotės lytys nebegalėjo pasilikti senosios ir kad evoliucija, įvykusi XIII – XIX šimtmečių laikotarpy, turėjo padaryti dar vieną žingsnį.

Tą žingsnį ji ir padarė, davusi kautynių grupę, kaip pagrindinį šių dienų kautynių branduolį. Senoji glaustų šaulių grandinių ir tolių pat paspirčių lytis turi labai svarbių trūkumų: ji labai lengvai iš tolo pamatyti ir todėl labai lengva sunaikinti šių dienų galingomis įmonėmis. Dėl linijų ilgumo sunku ją pritaikinti prie vietos, naujon kryptin pasukti ir apskritai valdyti; dalinai ir ugnies valdymas patenka į labai sunkias apystovas ir net išmokytoj kariuomenėj pasitaiko momentų, kad ugnies valdymas nutrūksta, ir ugnies tikrumo ir galingumo.

Ilgos tolyginės grandinės buvo reikalingos kautynėms, kad kuo didžiausias šaulių skaičius galėtų šaudyti iš šautuvų.

Atsiradus kautynių linijoj automatiniam ginklui ir pakeitus jam keleto

dešimčių šaulių darbą, nebebuvo reikalo turėti tiršta grandinė ir galima buvo atimti nuo fronto nereikalingi šauliai ir pastatyti jie gilumon. Tuo buvo iš karto įgyti ir kiti dideli patogumai: galimybė geriau prisitaikinti prie vietos, mažiau nukentėti ir mažiau būti prieš pastebėtam.

Iš kitos pusės pasirodė, jog vienas žmogus su automatinium ginklu negali dirbti, tam yra reikalinga nuo 6 ligi 8 žmonių. Šis būrelis visai pakankamas ugnies veikimui, tačiau pėstininkai vien ugnimi savo uždavinių negali išspręsti, jie taip pat privalo manevruoti, kartais gali jiems tekti kautynės net durtuvais.

Tuo būdu reikėjo sudaryti dar vienas būrelis iš tiek pat žmonių, kaip pirmasis, kuris vykdytų judesių ir smūgio idėją. Šitie abudu būreliu papildomas vienas kitą ir sudaro taip vadinamą kautynių grupę.

Patys būreliai iš prancūzų buvo pavadinti pusgrupėmis⁷⁴ – fuzilierių /lengvųjų kulkosvaidžių/ ir grenadierių /smūgio/.

Tuo būdu automatinis ginklas davė gyvybės kautynių grupei, kuri šio laiko pasidarė elementarus pėstininkų kautynių vienetas. Joj automatinio ginklo atžvilgiu kiekvienas kovotojas dabar turi specialias pareigas. Jei kautynių grupė įgijo tokios sprendžiamos reikšmės kautynėse, tai teko pripažinti ją elementariu mokymo ir organizacijos vienetu.

Taip kone visos Europos armijos dabar savo organizacijos pagrindan priėmė kautynių grupę.

Didesniam vaizdingumui paskutiniame 3 priedėlio puslapy yra pridėti palyginamieji lenkų, vokiečių ir prancūzų kautynių grupių brėžiniai, o 1–5 Nr. brėžiniai vaizduoja pagrindines kautynių grupių rikiuotės lytis, paimtas iš I dalies naujo lenkų rikiuotės statuto /1921 m./

Neabejojama, kad lietuvių armija, dėl savo ypatingo įsikūrimo, tebegyvena pasenusiomis lytimis, kurios neatitinka nei jos technikos įmonėms, nei, kad labai svarbu, savo spėjamųjų priešų technikai ir taktikai.

Reikia ir mums dabar, kaip mažiausią pėstininkų kautynių ir organizacijos vienetą, priimti atitinkančią naujoms sąlygoms kautynių grupę.

Iš trijų ar keturių kautynių grupių susidaro būrys.

Mažiau turėsime painiavos, jei mes, kaip lenkai, nesekdami prancūzų pavyzdžio, sudarysim būrį iš keturių kautynių grupių.

⁷⁴ Pusgrupėmis įvardijamos skyriaus (šiam dokumente vadinamo *kautynių grupe*) grandys.

Tuo mes išvengsim neįprasti kariuomenės susirinkimo rikiuotės iš trijų eilių ir kuopa pasiliks, kaip buvusi, iš trijų būrių.

Tuo būdu lengvieji kulkosvaidžiai taps pėstininkų kūno dalimi; tų kautynių grupių darbą, kurios lengvųjų kulkosvaidžių neturės, teks, kaip tai vokiečiai ir lenkai daro, pakeisti šaulių grandine, tačiau pastaroji turės kautynių grupės principais vadovautis.

Kuopa gali pasilikti nepakitėjusi iš trijų būrių.

Palyginamieji lenkų, vokiečių ir prancūzų būrių ir kuopų brėžiniai pridėti prie priedėlio 4 N.

Taikos metu, mažinant etatus, gali būti sumažintas ir kautynių grupių kuopoj skaičius, tačiau jų sudėtis turi būti ta pati, kaip ir karo metu.

Batalionas – taktinis pėstininkų vienetas, jis susideda iš trijų šaulių kuopų, vienos kulkosvaidžių /sunkiųjų kulkosvaidžių/ ir iš lengvųjų minosvaidžių būrio.

Taikos metu sunkiųjų kulkosvaidžių ir lengvųjų minosvaidžių mokymas vedamas bendroj kadro sudėty prie pulko štabo.

Pulkų ir divizijų sudėtis pasilieka ta pati, kuri dabar yra.

Kavalerijos, artilerijos ir inžinerijos organizacija pakeisti nereikalinga. Tačiau kavalerijoj turėtų būti nustatyta, kad 3 skyriai sudaro kautynių grupę, ir kavalerija, veikdama pėsčioj rikiuotėj, turėtų vadovautis pėstininkų kautynių grupių taisyklėmis.

Centrinė karo valdyba turi būti taip suorganizuota, kad jai būtų laiduota ramaus, tolydinio ir metodinio darbo galimybė.

Ši organizacija turi būti [praleistas žodis – V. J.], kad eilinei kabinetų krizei jos nesuardyti. Tik tokiu būdu galima bus įkūnyti gyveniman karo doktriną.

Kariuomenės Vadui kariuomenės auklėjimo ir švietimo atžvilgiu turi būti suteikta pilna laisvė.

Generalinio Štabo Viršininkas vykdo operacinį, rikiuotės ir administracinį kariuomenės sutvarkymą ir mobilizacinį jos parengimą.

Nesigilinant į smulkmenas, čia reikia tik pažymėti, kokios begalinės svarbos turi priklausančio Generalinio Štabo Viršininkui gerai pastatyto mobilizacinio skyriaus sudarymas. Žinoma, kad ši svarbi šaka ne taip aukštai pastatyta.

Mobilizacinio skyriaus sudėtin turi įeiti nors vienas tikras specialistas, kuris išdirbtų taisyklingą žmonių, arklių ir valstybės materialių įmonių ap-

skaičiavimo vedimą ir taisyklingą jų sumobilizavimą.

Vadovautis įdedamajai gyveniman karo doktrinai turi būti sudaryta taryba, tačiau ji savo prievoles galės atlikti dviem sąlygom esant: I/ jei bus sudaryta iš mažo narių skaičiaus ir 2/ jei sprendžiamojo balso teisė joje bus duota tikrai svarstomuoju klausimu kompetentingiems žmonėms.

III. VIRŠTARNYBINIŲ PUSKARININKIŲ INSTITUTAS

Kad ir kaip aukštai karininkų korpusas stovėtų, jis vienas nesugebės nei kareivių, kaip reikiant, prirengti, nei sėkmingai jiems vadovauti šių dienų kautynėse. Pastarosios reikalauja didelio išskaidymo ir savarankiškų nedidelių iš 8–12 žmonių kautynių grupių veikimo.

Šiuo atžvilgiu karininkų korpusas turi remtis gerai išauklėtų ir išmokytų puskarininkų viršininkų sudėtim.

Kuomet tikrojoj tarnyboj kareivis tarnaudavo 5 ir daugiau metų, tuomet pilnai galima buvo bendruoju tarnybos laiku prirengti gerų puskarininkų. Tačiau dabar, kada tikrosios tarnybos laikas vis trumpinamas, jau nebegalima tai padaryti, ir visos armijos priverstos yra sudaryti viršstarnybinių tarnautojų institutą.

Iš tikrųjų, naujokas savo pilną mokymą baigia /vieno mokymas ir kautynių praktika manevruojant/ 9–10 mėnesy, po to tik galima išrinkus gabesnius žmones siųsti į mokomąją komandą. Čia jie, kad nuodugnai to viso išmokyti, kas reikalinga puskarininkui, turi būti ne mažiau kaip 8–10 mėnesių.

Tuo būdu taikos metu dvejų metų tarnybos laiko išmokytas puskarininkis išstarnaus kariuomenėje vos 4–6 mėnesius/ t. y. kitaip tariant, didesnę savo laiko dalį armija neturės puskarininkų/.

Žinoma, galima „pakelti“ į puskarininkius žmones ir sutrumpinto mokymo laiko arba pagaliau ir be to, tačiau tai nebus tie puskarininkiai, kurie atitiktų šių dienų reikalavimus.

Tuo tarpu apginklavimo ir pačių kautynių technika kasdien darosi pairesnė ir reikalauja, kad puskarininkis be galo daug padėtų laiko išmokdamas ir tobulindamas savo specialybę.

Kad išeitume iš šitos padėties, belieka viena – sudaryti viršarnybinių tarnautojų kadrą.

Didelio apsunkinimo karo biudžetas gali dėl to net nejausti, nes šitie viršarnybiniai tarnautojai įeis į bendrą esamąjį dalių etatą.

Nereikia pamiršti, kad pakankamą viršarnybinių tarnautojų skaičių sudarius, galima bus taikos metu sutrumpinti kareiviavimo laikas, nes ligi 2 metų tarnybos laikas daugiausia vien dėl to nustatomas, kad galima būtų prirengti puskarininkiai ir specialistai. Tuomet ir nebus didelio apsunkinimo karo biudžetui.

Siekiant idealo pageidaujama, kad visi puskarininkiai būtų viršarnybiniai, tačiau, kad sumažinus išlaidas, galima iš pradžios pasitenkinti paliekant šiuos viršarnybinius tarnautojus: viršilas, būrių puskarininkius ir po vieną kuopos, eskadrono, baterijos instruktorių.

Įvedant viršarnybinių puskarininkių, taip pat ligi 50 % kautynių grupių viršininkų, pareigose, galima būtų tučtuojau sutrumpinti pėstijoj tikrosios tarnybos laiką ligi 18 mėnesių.

Kad apsaugojus šį institutą nuo pasenėjimo, nebudrumo ir rutinos, tokių viršarnybinių puskarininkių kariuomenėj tarnavimo laikas turėtų būti aprėžtas.

Rodos, kad 12 metų laikas turėtų būti pripažintas maksimalus.

Kad per tą laiką viršarnautojai neatsilikytų savo žiniomis, jie taip pat, kaip karininkai, turi lankyti tobulinimosi kursus.

Pastarieji turi būti steigiami prie divizijų štabų, tvirti neilgai /2–4 savaites/ ir turėti grynai praktikos pobūdžio.

Kad paskatintų gabesnius viršarnautojus, naudinga įsteigti seržantų, panašiai į rusų podpraporščikus, institutą. Šis vardas turėtų būti įgyjamas, taip pat išlaikant egzaminus.

Kad daugiau pritraukus viršarnybinių tarnautojų, jie turėtų būti medžiaginiai panašiai į karininkus aprūpinti. Svetimų šalių armijų praktika parodė, jog čia ne tiek yra branginamas pinigais atlyginimas, kiek laidas, kad išstarnavęs gaus žemės arba civilinėse įstaigose tarnybą.

Taip dalyką pastačius, valstybė turėtų puikų tarnautojų šaltinį; pastarieji galėtų tarnauti policijoje, miškų vadyboje, geležinkelių, pagaliau, ir pradžios mokyklose.

IV. AUKLĖJIMO IR MOKYMO SISTEMA

Vienintelis karinio auklėjimo ir mokymo tikslas – priręngti karui kari-ninką ir kareivį.

Kad nugalėtum, reikia trokšti nugalėti ir nesiskaityti su savąja gyvybe. Visų pirma reikia mokėti padaryti priešui kuo didžiausių nuostolių, o sau, sumaniai vadovaujant kautynėms, kuo mažiausių.

Neįveikiamą norą nugalėti duoda moralinis auklėjimas. Besimokydami tiek atskiri kareiviai, tiek ištisos dalys tegali išmokti kautis.

Reikia išlavinti ir palaikyti kareivio sumanumas, iniciatyvos ir puolimo dvasia – vienintelis nugalėjimo laidas. Iš kitos pusės, taip pat svarbu iš-dirbti jo būdas, valia, patvarumas, kas jam visada reikalinga nuo pirmosios ligi paskutiniosios karo valandos.

Drąsos tvirtumą duoda kareiviui jo kautynių ginklo vertumo supratimas ir moraliniai faktoriai, kurie jame reikia išauklėti.

Tuo būdu kario auklėjimas ir mokymas susilieja ir siekia vieno bendro tikslo, tačiau moralinis auklėjimas turi vainikuoti mokymą.

Auklėjimas. Didysis karas dar kartą patvirtina tiesą, kad, nežiūrint technikos išsirutuliojimo, laimėjimas daugiausia laiduojamas dvasios pa-jėgų vyravimu.

Armija, lyg didžiulis gyvas organizmas, turi savo sielą, kuri apibūdina-ma jos idealų bei tikėjimo aukštumu ir vienumu.

Auklėjimo uždavinys ir yra įtvirtinti šituos bendrus vienus idealus ir tikėjimą, o taip pat išdirbti būdą, iniciatyvą, didvyriškumą, energiją ir drausmę.

Pagrindinė to viso darbo bazė turi būti tėvynės meilė, kuri gaivina kil-niausių žmogaus jausmus, sudaro piliečių solidarumą, laiduoja tautos pa-jėgų klusnumą ir iškilimą.

Patriotizmas, gimęs šeimoj, išplėstas mokykloj, turi kariuomenėj egzal-tizacijos⁷⁵ laipsnio pasiekti. Naujokams, kaip pavyzdžiai, turi būti nurodo-mi gausingi gražiausi atsitikimai, kur karo metu pasišventus buvo einamos pareigos, arba savo pulko karžygiai ir darbai.

⁷⁵ Nuo žodžio „egzaltacija“ – susižavėjimo, susijaudinimo būseną; liguistas gyvumas, dvasios pakilimas.

Ištisa pasikalbėjimų eile reikia taip pat paveikti į kareivio protą ir sielą, norint įkalti jam supratimą, jog tie žmonės, kurie nori gyventi ir būti nepriklausomi, reikalingi yra aukų.

Auklėjimas ranka už rankos turi eiti su mokymu, vyriausias atsakingas kareivio auklėtojas yra jo viršininkas karininkas.

Daug auklėjimo dalykuose galėtų ir privalo taip pat padėti pulko kapelionas /kunigas/, nes armija daugiausia sudėta iš tikinčių žmonių.

Karo istorija mus moko, jog tikiybinis faktorius visada padeda pakilti moraliniams kario privalumams ir dėl to jokia būdu negalima net dabar jo neigti.

Paskui didelės pagalbos, auklėjant karius, turi teikti kariuomenės dalių švietimo komisijos.

Tačiau, kad jos iš tikrųjų tai padarytų reikalinga, kad joms tvirtai vadovautų dalies vadas, kuris yra vyriausiasis atsakytojas dėl pavestųjų jam karininkų ir kareivių auklėjimo.

Į švietimo komisijas privalomu nariu turi įeiti pulko kapelionas.

Jokios nepriklausančios dalies vadui organizacijos bei įstaigos neprivalo turėti [*praleistas žodis* – V.J.] įtakos į armijos auklėjimą.

Aukštai su kario moralinių kokybių išdirbimu yra surištas ir klausimas dėl drausmės įskiepijimo.

Čia turimas tikslas įskiepyti kareiviui ir karininkui įpratimą prie tvarkos, įpratimą neprieštarauti liepiant ir įpratimą prie atitinkamų išorinių santykių lyčių. Tai viskas galų gale išdirba tokį klusnumą, kuris laiduoja pasiryžimą nesvyruojant paaukoti savo gyvybę, jei to reikalauja tarnybos pareiga.

Įskiepyti drausmę visų pirma padeda šie būdai – griežtas kiekvieno viršininko darbų teisėtumas ir jo paties griežti įsakymų ir parėdymų vykinimo pavyzdys, o taip pat gerbimas iš viršininko pusės aukštųjų viršininkų autoriteto, t. y. griežčiausia drausmė, liečianti jį patį.

Paskui privalo viršininkas vienodai ir griežtai reikalauti, kad valdiniai vykdytų visas tarnybos, drausmės įgulos ir rikiuotės statutų taisykles.

Aukštas kario vardo gerbimas turi pažymėti visą viršininkų elgesį su valdiniais, todėl visą, kas gali pažeminti kario bei piliečio asmens vertumą, griežtai turi būti pašalinta iš karo tarnybos santykių.

Rūpinimasis karininko ir kareivio reikalais, draugiškas ir bičiuliškas ne tarnybos laiku viršininko santykiavimas su pavaldiniais, drauge įskiepytas

kario, kaip tautos garbės reiškejo, tautos⁷⁶ laisvės gynėjo, vardo gerbimas išdirba kareivio ir karininko aukštą garbės jausmą, solidarumą ir dalies garbės jausmą, t. y. aukštą dalies dvasią.

Galų gale auklėjimas ir mokymas turi sudaryti vienodą karo organizavimą su vienodais doros idealais, vienodais karo garbės, karo pareigų supratimas ir su vienais kovimosi technikos veiksmais.

Kad tai visa pasiektume, turi būti principine nustatyta, jog armijoj ne vieta nei tautiniams, nei politiniams klausimams.

Norint padėti tvirtą nesugriaunamą idėjinį armijos pagrindą, reikia kuo greičiausia įvesti priesaiką.

Kariuomenės mokymą sudaro:

a/ kūno parengimas nugalėti karo sunkumus ir mokėti naudotis kautynių įmonėmis;

b/ kario išmokymas naudotis visomis kautynių technikos įmonėmis ir manevravimo būdais;

c/ Kareivio, komanduojamos sudėties ir ištisų dalių išmokymas, kaip veikti šių dienų kautynėse ir lauko veiksmuose.

Vyriausieji viršininkai pradedant kariuomenės vadu nurodo priklausančioms dalims mokymo tikslą ir laiką, palikdami tom dalim priemones tai vykdyti.

Pulko vadas rūpinasi tiek naujokų, tiek kadro mokymo vienumu ir pilnumu; jis drauge yra karininkų korpuso auklėtojas.

Bataliono vadas, kaip vyriausias šių dienų kautynių tvarkdarys, visai atsako dėl savo bataliono kautynėms prirengimo.

Kuopos vadas – tai tikrasis pėstijos mokytojas ir auklėtojas. Jis savo rankose sujungia visas įmones, kurios auklėja ir treniruoja kareivio kūną, protą ir sielą.

Kuopos vadas vadovauja atskirų eilinių, kautynių grupių ir jų kadru mokymui. Taip pat jis vadovauja būrio mokymui.

Tuo būdu kuopos vadas gauna dėkingiausią uždavinį – būti aukščiausios karo vertenybės, pėstijos dvasios kūrėjas.

Kuopos karininkai yra jo padėjai – Jiems turi būti pavedama tam tikras mokymo skyrius, už ką jie turi būti atsakingi.

Eilinio ir kautynių grupės mokymą netarpiniai veda puskarininkis –

⁷⁶ Originale parašyta „tai tos“.

grupės viršininkas netarpiniai prižiūrint kuopos karininkams.

Puskarininkio grupės viršininko padėjėjai bus jaunesnieji puskarininkiai, vyresnieji eiliniai, kurie pasižymi instruktorių gabumais.

Rekrutas turi būti principaliai mokomas savo kautynių grupės rėmuose. Kuopos vadui tačiau leidžiama, atsižvelgiant į gabumus, sudaryti tam tikras geresniam instruktavimui grupes.

Mokymo metodai. Kareivio parengimas dalijamas taip:

1. Vieno mokymas, kuris turi tikslą techniškai priręngti kareivį, kad sąmoningiau vykdytų pavestą jam pareigą kautynių grupėj. Vieno mokymas yra pagrindas, ant kurio stovės visas kareivio mokymo darbas, todėl jis turi būti pakankamai tvirtas.

2. Tankinės rikiuotės mokymas arba muštras, kurio vyriausias tikslas išlavinti priklausomybės jausmą, automatingą paklusnumą ir vykdymą, t. y. amžinus ir būtinus kareivio elementus, kurie šių dienų kautynėse labiau, negu seniau, yra reikalingos.

Muštro esmė yra ta, kad sulig tam tikra komanda būtų vykdomi tam tikri veiksmai. Pasikartojantis jų vykdymas išdirba paklusnumo jausmą, kuris yra drausmės ir tvarkos jausmo pagrindas.

Šių dienų kautynėse, kaip ir seniau, būna tokių momentų, kad lemiamos reikšmės įgyja įskiepyti kareiviui įpratimai automatingai vykdyti.

Tuo būdu muštras padeda išdirbti drausmę ir dalies susiklausymą ir todėl net ir dabar negalima jo neigti.

Tačiau visada reikia atminti, kad tankinė rikiuotė kautynių metu nevartojama, ir todėl muštras nėra tikslas, bet būdas išdirbti reikalingas kareivio kokybes. Tuo būdu neverta šiam reikalui daug laiko skirti, galima net apsieiti be ypatingų tankinės rikiuotės užsiėmimų, tik praktikuotis juose po 10–15 minučių pradedant ir baigiant visokius kitus užsiėmimus.

Vedant tankinės rikiuotės užsiėmimus būtina tiek mokomiems, tiek mokinantiems griežčiausia drausmė.

3/ manevrinės rikiuotės mokymas turi tikslą išmokyti pusgrupę, kautynių grupę, būrį slaptų ir staigių judesių technikos, būtinus prisitaikinti kautynių tvarkose. Tai bus įvairių vorų linijų suderinimų pritaikinimo pratimai.

Čia neturi būti tikslo įkalti kažin kokios taktikos hipotezės, čia yra specialioji gimnastika priręngti žmones kautynėms.

Tikslas čia turi būti išlavinti maksimum viršininkų /grupių, būrių/

greitumą, įvertinant apystovas ir surandant sprendimą, ir kareivių greitumą vykdant.

Sulyginant su tankinės rikiuotės ir kovos tvarkų pratimais, manevrinės rikiuotės pratimai charakterizuojami:

a/ Bendros komandos vartojimą, kartais pradėdant švilpuku arba uždavinį vykdant ženklą padavus.

b/ Palaido žingsnio vartojimu.

c/ Ginklo nešiojimu pasikabinus arba rankoj.

d/ Laisvų ir nevienodų kovotojų judesių vartojimu.

e/ Kovos tvarkų mokymas turi tikslą prirengti kautynių grupę šių dienų kautynėms.

Šios rūšies pratimai turi būti vedami su žinoma paprasčiausia taktine užduotimi, griežtai priderinant prie vietos ir priderinant prie tariamųjų kaimynų.

Svarbiausia čia turi būti uždavinys išlavinti protingą, drąsą, individualią iniciatyvą, laiduojant visišką paklusnumą ir mokėjimą siekti bendrąjį tikslą.

Mokymo vertumas apibūdinamas šiais daviniais:

a/ plano ir vadovavimo vienumu, kuris karo hierarchinės sistemos keiliu išdirba ir visos armijos vienumą,

b/ mokymo pastovumu,

c/ sutarimu bendru susigyvenusio karinio junginio darbu.

Pagrindinis mokymo vienetas, kurio viršininkas pats gali mokyti visus valdomuosius, yra kautynių grupė. Toji jos reikšmė visų didžiausia mokant naujokus, tačiau ir vėliau mokant ji nenustoja savo galios. Pusgrupė turi tik padedamosios reikšmės.

Mokymas visų pirma pagrindžiamas instruktoriaus darbu, kuris geriausiųjų vaisių susilaukia savo pavyzdžiu ir pritaikiniu mokymo būdu.

Instruktorius privalo pats mokėti viską padaryti; jis visada privalo prirengti kiekvienam pratimui.

Pratimų pamėgimą ir meilę labai išlavina moralinis paaukinimas, kuris veikia į žavingumo jausmą mokomai pagiriant ir papeikiant ir išskiriant geresnius, reikia sudaryti varžytinės.

Varžytinės, t. y. garbinga ir principali savimeilybė, vienkartinė išdirba ir dalies vienodumą, t. y. jos dvasią.

Geras būdas sužadinti žavingumą, savimeilybę – tai varžytinės ir mėginimai padalinti žmones iš geriau ir blogiau vykdančiųjų paskirtus prati-

mus. Šis būdas taip pat duoda galimybės tobulinti gabesniusius tais pratimais, kurių nepajėgia silpnesnieji.

Vieno mokymas yra viso mokymo pagrindas. Jo vertybė yra ta, kad leidžia išplėsti ir reikalingoj krypty sunaudoti mokomojo gabumus ir gerąsias savybes. Iš čia išvedama, kad vieno mokymas turi būti kiek galint individualus.

Jo pasisėkimas reikalauja, kad naujokas turėtų nuolatinius, o ne priuolamus instruktorius, o pastarieji mažiausia mokinių.

Visus pratimus naujokas daro, paaiškinus pradžioj, pats be komandos, ir kada jau jis nugali pratimą, tuomet tik daroma komanduojanč. Šis dalykas išdirba komandos ir įsakymų pagarbą.

Kautynių grupės mokymas turi tikslą sudaryti vienodą mechaninį ir dvasiniai susigyvenusį pagrindinį karo junginį.

Kareivis, ginkluotas tam tikru kautynių ginklu, negalim išmokyti kitose sąlygose, kaip tik tose, kuriose jam teks būti tikrose kautynėse, t. y. draugų, ginkluotų įvairiomis kautynių įmonėmis, tarpe.

Visais atvejais, nežiūrint kiekybinės kuopos sudėties, kautynių grupė turi būti etatinės sudėties. Jos sudėtis negali būti mažesnė kaip 10 žmonių.

Didinant kautynių grupės kiekį, reikia didinti fuzilierių skaičius. Mažėjant žmonių skaičiui, visų pirma turi būti aprūpintas lengvojo kulkosvaidžio darbas nors dviem žmonėm, iš likusiųjų tuomet sudaroma grenadierų pusgrupė.

Principiniai kautynių grupė ir būrys pratinami karo sudėty.

Kuopa, batalionas, kautynių pratimus einant, taip pat turi būti karo meto sudėty, kam pulkų vadai po keletą dalinių suveda į vieną.

Tankinės rikiuotės muštras tuomet prasideda, kada jau esamojo skyriaus vieno mokymas pabaigtas.

Manevrinės rikiuotės muštras yra dalių prirėngimo kautynėms įžanga. Kada mechaninis supažindinimas su manevravimo rikiuotėmis pabaigtas, pratimai aikštėje nutraukiami ir perkelti į lauką, kaip kautynių pratimai su taktikos uždaviniais.

Manevravimo pratimai nuo pirmųjų valandų turi būti kareivio vaizduotėj tolydžio rišami su vieta, kad jis gyventų ir elgtųsi kiekvienoj vietoj, kaip savo srity.

Pratimai su nustatytais ženklais yra prirėngimas kautynių pratimams.

Jie turi išmokyti žmones vykdyti apibrėžtus veiksmus sulig ženklais, kada komanduojuant nesigirdi arba kada net negalima komanduoti.

Vienas svarbesniųjų mokymo uždavinių – įgudinti kareivį į ilgus ir paskubintus maršus. Šiuo atžvilgiu reikia daug pašvęsti dėmesio ir laiko jau elementarius gimnastikos ir muštro pratimus einant.

Paskui reikia organizuoti maršų pratimus, tolydžio didinat maršo ilgumą, jo tempą ir kareivio apkrovimą. Šituos visus pratimus einant reikia reikalauti pačios žiauriosios drausmės.

Pratimai vartoti ginklą turi tikslą išmokyti kareivį laisvai su juo elgtis judesiuose ir šaudant. Svarbios reikšmės turi durtuvų kautynės.

Pratimai tamsoje reikalingi visose kareivio prirengimo stadijose. Jie turi apimti pagrindinį sisteminių kareivio mokymą: ausies, akies, šūvio, tylių veiksmų ir judesių pratimai, o taip pat kautynių pratimai naktį.

Fizinis auklėjimas. Koks fizinis atskiro kareivio išlavinimas ir įgudimas, toks ir visos armijos.

Prieš fizinį kariuomenės auklėjimą turi eiti toks auklėjimas prieškarinėse mokyklose ir būti pirmojo tęsinys.

Jo tikslas – išlavinti kareivio organizmą, sustiprinti jį ir prirengti tarnybos reikalavimams kare.

Visi kareiviai, žiūrint jų fizinio stovio, dalijami iš trijų grupių: stiprieji, vidutiniai ir silpnieji.

Kiekviena grupė turi savo atskirų pratimų ciklą.

Fizinių pratimų išdavos pareina nuo instruktoriaus ir kokybių įgudimo, kuris pats daro visus dėstomuosius pratimus.

Visų dalių užsiėmimų suskirstymas turi būti toksai, kad visi kareiviai be išimties, nežiūrint jų specialybės, kasdien darytų gimnastikos pratimus.

Paskutiniai būtina yra daromi ore. Didelių kaitrų arba didelių šalčių metu pratimai sutrumpinami.

Kad sustiprėtų kareivis šiltomis saulėtomis dienomis, reikia nuvilkti viršutinę kūno dalis, šaltesnėmis dienomis daryti pratimus su marškiniiais.

Einant fiziniams pratimams, kareivio apsilvilkimas vis daromas pilnesnis, pradedant nuo diržo su durtuvu ir šovininėmis ir baigiant pilnu žygio apkrovimu.

Sporto žaidimams ir pramogoms turi būti pavedamas tam tikras laikas – du kartu savaitėj.

Maždaug kartą pusmety reikėtų steigti gimnastikos sportiniai konkursai. Nugalėtojai šituose konkursuose turėtų būti išskiriami.

Mokymo suskirstymas. Visas metinis mokymo ciklas susiskaldo į du skirtingu periodu:

a) Pradedamasis ligi 6 mėnesių, kuriame naujokai turėtų būti tiek išmokyti, kad savo kautynių grupių sudėtį reikalui esant jie galima būtų patatyti į kuopų ir batalionų kautynių rikiuotę.

b) Sekamasis, reikalingas išstobulinti kautynėms, prirengiant dalis, didesnes negu kuopa.

Pirmajame periode naujokas turi:

1. Būti pakankamai išauklėtas, kad aiškiai savo karines pareigas suprastų.
2. Išmukti savo kautynių grupės ginklo savybes ir jį vartoti ir būti specializuotas aptarnauti vieną iš tų ginklų, kuriam jis pasirodys gabesnis.

Dėl savo pobūdžio mokymas dalijamas – eilinio, kautynių grupių, būrio, kuopos ir aukštesniųjų vienetų mokymas. Atskirai stovi specialistų, puskarininkių ir karininkų mokymas.

Kiekvieno mokymo laikas ir bendrieji principai nustatomi armijos vado, o divizijų viršininkai, pasiremdami tuo, duoda savo nurodymus.

Pulko vadas mėnesiu anksčiau nustato bendrą laiko suskirstymą ir duoda nurodymus, kada reikia išskirti specialistai tiek kuopos ribose, tiek ypatingose komandose.

Jis nustato batalionų ir pulko pratimų laiko pradžia.

Bataliono vadas ypatingai prižiūri kautynių grupių viršininkų ir savojo bataliono būrio prirengimą.

Kuopos vadas savaite anksčiau išdirba smulkią savo kuopos užsiėmimų programą ir be to dar sustato taip vadinamą dienos užsiėmimų „minutinę programą“, į kurią įrašomas tikslus dienos suskirstymas, išskaičiuojant ėjimo laiką į aikštę, poilsio laiką užsiėmimų metu ir sugrįžimą atgal.

Kuopos vadas į savo tvarkaraštį įneša kasdienius šaudymo ir gimnastikos pratimus. Ne mažiau kaip vieną kartą per dvi savaites užsiėmimai tamsoj.

Eilinio mokymas /vieno mokymas/ apima reikalingų kiekvienam eiliniam kareiviui individualių žinių sumą. Šis skyrius dalijamas – mokymas be ginklo, mokymas su šautuvu, mokymas su visais kitais priimtųjų ginklų veiksmis, grenadierų mokymas, durtuvų kautynės, darbas kastuvais ir

pagaliau elgimasis ir darbas su priešdujine kauke.

Visi pulko eiliniai turi mokėti elgtis su sunkiaisiais ir lengvaisiais kulkosvaidžiais, priimtais pulke, kad kiekvienu atveju sugebėtų dirbti su pamestuojų kulkosvaidžiu.

Grenadierių mokymas apima granatų svaidymą, šautuvų granatų šaudymą ir bombosvaidžių šaudymą /kur jie yra/.

Priešdujinę kaukę, kaip prancūzų ir lenkų armijose, reikia pripažinti apginklavimo pabūklų ir išmokti ją vartoti pagal paskirtį, kai būna ypatingos valandos. Visi kareiviai, be išimties, turi mokėti greit ją užsidėti, judėti ir dirbti su ginklu keletą valandų užsidėjus kaukę.

Kautynių grupės mokykla moko kareivį kautis susijungus su gerai išmokintais ir pažįstanciais vienas kitą žmonėmis. Čia kiekvienas kareivis mokomas dirbti savo ginklo draugų tarpe ir privalo būti pasirengęs, reikalui esant, pakeisti kiekvieną jų.

Kautynių grupė yra mažiausias mokymo vienetas ir pagrindinis kautynių mažųjų pėstijos dalių vienetas.

Grupės branduolys yra automatinis ginklas, aptarnaujamas fuzilierių skyriaus, kurių darbą laiduoja ir palaiko ugnimi grenadierių skyrius.

Kautynių grupės mokymas tačiau turi tvirtai išlavinti kareivio kautynių vertumo jausmą, pabrėžiant, jog ir nuo tos minutės, kada dėl kai kurių priežasčių automatinis ginklas nebeveiks, kautynių grupės kautynių vertumas nežūsta.

Kautynių grupės mokymas suskyla į tankinės rikiuotės /muštro/ mokymą, manevravimo rikiuočių mokymą ir mokymą kautis.

Einant kautynių grupės mokslą, pastaroji visada privalo būti karo sudėty ir su tuo, būtent, ginklu, su kuriuo kausis.

Būrio mokymas skaidomas į tuos pačius skyrius⁷⁷, kaip ir kautynių grupės mokymas.

Būrys yra visų mažiausias kautynių vienetas, galįs manevruoti, t. y. gali sutartinai keletas dalių /kautynių grupių/, vaidinančių įvairius vaidmenis, siekti vieno tikslo.

Būrio mokymo galutinis tikslas:

a) išdirbti būrio paklusnumą ir vykdymą arba, kitaip tariant, visai atiduoti jį būrio rankosna,

⁷⁷ Turima omenyje dalis, temas, bet ne karinius, taktinius padalinius – skyrius.

b) išmokyti būrio kautynių grupes aukštai surišus su kaimynėmis kautynių grupėmis kautis.

Kuopos ir aukštesnių vienetų mokymas apima tankinės rikiuotės muštra /labai aprėžto masto/ ir pratimus kautis, t. y. kovos tvarką.

Čia manevravimo rikiuočių mokymo aikštėje jau nebėra, nes visos kuopos /ir daugiau/ be taktinės minties /užduoties/ negyvų lyčių vykdymas yra netikslus.

Pastarieji pratimai pakeičiami kautynių pratimais įvairiausioj vietoj ir vykdant apibrėžtas taktikos užduotis.

Dėl kavalerijos ir artilerijos reikia atsiminti, kad eilinio mokymas ir jiems lieka tas pats, kaip ir pėstininkams, bet pridamas arklio pažinimas ir mokėjimas joti, o artilerininkui savo patrankos pažinimas.

Toliau mokoma prisitaikinant prie specialybės raitoje ir pėsčioje rikiuotėje.

Pėsčia kavalerija vadovaujasi pėstininkų dėsniais, laikydama savo kautynių grupes, sudėtomis iš trijų skyrių.

Karininkų prirengimas apžioja:

a/ savo rikiuotės pareigų išmokymą ir praktiką,

b/ reikalingo karininkui, kaip instruktoriui ir kareivio auklėtojui, mokslo įgijimą,

c/ reikalingo jam, kaip viršininkui ir karininkui apskritai, mokslo įgijimą.

Visas aukščiau paminėtas mokslas gali būti suskirstytas į profesionalų mokslą ir bendrąjį.

Bendras mokslas reikalingas karininkui, kad palaikytų savo prestižą kareivių tarpe ir visuomenėj, o taip pat kad jo intelektualinis lygis pakiltų ligi bendro visos kitos šalies inteligencijos aukštumo.

Todėl tie karininkai, kurie dėl ypatingų karo metu armijos formavimo sąlygų nėra baigę vidurinių mokyklų, privalo šią spragą papildyti.

Kad palengvinus aukščiau kalbamąjį tikslą, paskiri pulkų vadai savo dalyse organizuoja bibliotekas, karininkų klubus, bendravimą, pasikalbėjimus ir grupių darbus.

Profesinis mokslas apima:

1/ Geras visų esamųjų statutų ir įstatymų mokėjimas, savo rūšies ginklo mokėjimas, kitų rūšių ginklų savybių, technikos įmonių pritaikinimo mokėjimą, ypač artilerijos ir aviacijos.

2/ Gerai mokėti visų rūšių ginklų, kuriais apginkluojamas pulkas, materialią dalį ir kautynių metu juos vartoti.

3/ Gerai mokėti taktinio ir administracinio savų ir dalių, vienu laipsniu aukščiau, tvarkymo.

4/ Geras karinės vietos reikšmės supratimas ir mokėjimas prie jos pritaikinti.

Profesinis mokslas įgyjamas dirbantis aukštuosiuose karininkų kursuose, tobulinimosi kursuose, rikiuotėje vadovaujant savo artimiausiam viršininkui⁷⁸, pačiam dirbantis namie ir dirbantis karininkų draugijoje, bendrai vadovaujant pulko vadui.

Atsakomieji karininkų švietimo vadovai – pulko vadas ir divizijos štabo viršininkas; pulko vado padėjėjai profesinio švietimo atžvilgiu yra batalionų vadai. Todėl karininkams jų profesinių pareigų mokėjime, be pranešimų, lekcijų ir pasikalbėjimų, organizuojami metodingi taktikos /su žemėlapiais ir lauke/, karo žaidimai, kelionės į lauką ir parodomieji mokymai.

Pastarieji gali būti daromi dalyvaujant kareiviams, bet su ta sąlyga, kad patys karininkai viską atliktų patys, karininkų darbas labai naudingas, ypač jaunesniųjų neįgudusių karininkų atžvilgiu / pavyzdžiui, taktinis kulkosvaidžių, minosvaidžių, vartojimas ir mokymas su jais lauke, būtų reikalingas patiems karininkams einant visas pareigas.

VI. TECHNIKOS TIEKIMAS

Aišku, kad nedidelė valstybė negali taip idealiai, kaip didžiosios valstybės, aprūpinti savo armijas technikos įmonėmis.

Tačiau nereikia pamiršti, jog kaip tik šių laikų technikos įmonės net didelę armiją padaro be galo galingą ir tvirtą ir visų pirma duoda galimybės mažai valstybei suekonominti brangias žmonių gyvybes ir sutaupyti savo negausių karių kraują.

Todėl nepataisoma ir bedovanotina būtų klaida dėl savo tiesiosios ekonomijos neaprūpinti armijos minimaliomis šių dienų sąlygų technikos

⁷⁸ Kai artimiausias viršininkas vadovauja karininkui, o ne atvirkščiai.

įmonėmis.

Jau verčiau tuomet sumažinti armijos sudėtis ir sutrumpinti tarnavimo laiką, bet kasmet karo biudžete turėti apibrėžtą sumą normalioms armijos technikos įmonėms įsigyti.

Šis tiekimo planas gali būti taip sudarytas.

1/ Pirmoj eilėj turi būti pabaigtas normalaus pigiausio ir galingiausio pėstijos ginklo sunkiojo kulkosvaidžio tiekimas, kurių batalionas privalėtų turėti ligi 12.

Sunkusis kulkosvaidis kai kuriais atžvilgiais visai gali atstoti artilerijos stoką.

2/ Tuo pačiu metu turi būti padidintas lengvųjų kulkosvaidžių skaičius – šito pagrindinio šių dienų pėstijos ginklo padidinimas gali būti daroma dviem stadijom: pirmoji, ligi 6 lengvųjų kulkosvaidžių kuopoj, ir antroji, ligi 12, t. y. kad kiekviena kautynių grupė turėtų savo lengvąjį kulkosvaidį.

3/ Tuo pačiu metu reikalinga aprūpinti pėstiją lydimuoju pabūklų, kuriuo visais atžvilgiais gali būti lengvasis vokiečių minosvaidis.

Būtinasis minimumas – trys minosvaidžiai batalione.

4/ Paskui reikalinga aprūpinti armiją rankinėmis ir šautuvų granatomis. Jos galėtų šiek tiek atstoti lengvųjų kulkosvaidžių stoką. Lenkų armijos kautynių grupės, kurios dar neturi savo lengvųjų kulkosvaidžių, yra gavę po 4 šautuvų granatų svaidytojus /granatininkus/.

Kautynių grupėms, kurios turi savo lengvuosius kulkosvaidžius, pakanka po 2 šautuvų granatininkų.

5/ Priešdujinės kaukės turi būti tuojau dabar įvestos, nes, nežiūrint tariamojo Vašingtono konvencijos nuodingųjų dujų kare vartojimo pasmerkimo, dauguma kariuomenių įsiveda savo statutuose jų pritaikymą. Be abejo, lenkų ir bolševikų armijos vartos jas.

6/ Optikos sekimo įmonių tiekimas, nes be jų šių dienų ugnies technikos įmonės negali būti pilnai sunaudotos.

7/ Artilerijos padidinimas, reikalaujantis labai didelių išlaidų, gali būti antroj eilėj pažymėtas. Čia reikia stengtis patenkinti minimumas – 36 lengvosios patrankos ir 8 sunkiosios divizijoj.

8/ Visos kitos šių dienų technikos įmonės mažiau naudingos ir kol kas galima verstis be jų.

Dar maža turėti ginklų – reikia taip pat turėti pakankamą šovinių ir sviedinių skaičių, t. y. laiduoti jų tiekimą.

Svarbiausia – tai šautuvų ir kulkosvaidžių šoviniai. Šių dienų kare reikalinga jų aibių aibės.

Lemti kovos likimą, negaunant šovinių dėl pripuolamųjų priežasčių, negalima; todėl čia vienintelis teisingas bus sprendimas organizuoti savo šovinių gamyklą.

Žinoma, patrankų bei minosvaidžių sviedinių gamyba čia pat, namie, kol kas negalima, nes tai pareikalautų be galo didelių išlaidų.

Dėl to reikia dabar sudaryti neliečiamus jų išteklius ir diplomatinio būdu laiduoti jų tiekimą tais atvejais, jei iškiltų karo veiksmai.

VII. TAKTIKOS DOKTRINA

Sava savaiminga taktikos doktrina susidaro tik ilgai armijai gyvuojant.

Lietuvių armija jauna, savos savaimingos doktrinos turėti negali, užtat iš pradžios jai tenka skolintis iš svetur. Stengdamiesi palengvinti kariuomenėj doktrinos prigijimą, priversti esam iš pradžios susidomėti rusų armijos priimta doktrina, kaip mums daugiau žinoma.

Rusų lauko statusas buvo peržiūrėtas jau viešpataujant bolševikams 1919 ir 20 metais. Jis praėjo pro patyrusių generalinio štabo karininkų rankas ir buvo papildytas, sunaudojant rusų armijos karo patyrimus.

Savo kokybiniu atžvilgiu šis pataisytas statusas gali būti padalytas į dvi dalis. Skyriai: vadovavimas kariuomenei, poilsis ir jo apsauga, žvalgyba, ryšiai ir žygio judesiai apskritai mažai pakitėję, sulyginus su laikais prieš didįjį karą, tebėra pakankami.

Tie skyriai su mažomis pataisomis galėtų tikti ir mūsų armijai. Kautynių skyrius, atvirksčiai, turi daug trūkumų, nes jame atsispindėjo rusų supratimai dėl kautynių armijos iškrikimo laikotarpiu 1916–17 metais, kada rusai įsienijo į apkasus ir neturėjo pakankamai nei automatinių, nei lydimųjų pabūklų.

Todėl rusų statuto kautynių skyriai jokių būdu negalima naudotis. Reikia įsivesti kautynių principai, dabar prancūzų, vokiečių ir lenkų armijų

priimti, kurie labai daug bendro turi tarp savęs.

Vyriausieji jų dėsniai bus šie:

Kariuomenė savo uždaviniu kare visada laiko paimti ir išlaikyti plotą, turintį teatro veiksmų reikšmės.

Būdas tai įvykdyti – kautynės, turinčios tikslą sunaikinti gyvą priešą pajėgą, t. y. jo kariuomenę, nes tik toksai sunaikinimas laiduoja galimybę valdyti veiksmų teatrą.

Savo pobūdžiu ir taktikos veiksmais kautynės dalinas į tris pagrindines rūšis: puolamosios, ginamosios ir susitinkamosios.

Visokie kiti kautynių veiksmai tėra tik šių pagrindinių lyčių atmainos.

Atskirai laikomas pozicinis karas, t. y. tokia karo veiksmų rūšis, kada priešai, negalėdami vienas kito manevrinėmis kautynėmis sukulti, sustoja ir griebiasi priemonių įsistiprinti, pradedant nuo vieno pridengto sparno ligi kito; dėl to besikaunančiųjų sparnai išnyksta.

Mūsų apystovos netinka poziciniam karui ir dėl to nėra reikalo trukdyti laiką, įsileidžiant į jo smulkmenas.

Visų veiksmų kautynės gali būti sėkmingos tik tuomet, jei kariuomenė naudojami manevru, t. y. ugnimi ir judesiu.

Šių dienų kautynėse vyrauja ugnis, jos galingumas dabar toks, kad joks plotas, nors rodytųsi jis tuščias esąs, negali būti be didelių nuostolių perirtas, kol tebėra kautynių grupės, užėmusios jį ir pasiryžusios atkakliai varuoti savąjį ginklą.

Bet ugnis nesprenžia. Sprendimas pareina tik nuo judesių, kurie reikalui esant tęsiami ligi susikirtimo durtuvais.

Kad laimėtume, nėra reikalo daryti smūgių visam frontui. Pakanka, jei bus padarytas smūgis svarbiausiomis kryptimis ir pakirstas priešą gyvybės dirgsnis.

Tuo vykdomas atskiro nugalėjimo principas, kuris duoda galimybės vieną svarbią kryptį sukongcentruoti geriausias įmones ir pajėgas.

Kautynių išdavos visų pirma pareina nuo gero pėstininkų išmokymo ir įgudimo šaudyti, nuo griežtos ugnies drausmės ir nuo mokėjimo valdyti ugnį.

Principai valdyti ugniai vienodai tinka, kaip automatinio ginklo atžvilgiu, taip ir paprastojo šautuvo, tačiau vyriausias dabarties valdymo uždavinys – tai valdyti automatinio ginklo ugnį.

Kartais, jei nėra automatinio ginklo, prisilaikant žemiau išdėstyto prin-

cipo, ugnis kautynėse vedama šautuvais.

Ugnies drausmė reikalauja pedantinio visų veiksmų vykdymo, kurių kareiviai mokant šaudyti yra išmokę, būtent: taisyklingai padėti išrinkti, tikrai taikikli pastatyti, teisingai taikymo punktą išrinkti ir stipriai ramiai šaudymo išdavus sekti, nuolat viršininkui į priešą žiūrėti, savarankiškai ugnies greitumą dėl šovinių taupymo nustatyti.

Puolimo metu geriausia kaip galint arčiau prisiartinti prie priešininko, nepaleidžiant ugnies. Dieną tai galima pasiekti prisidengiant artilerijos ir sunkiųjų kulkosvaidžių ugnimi.

Ginant ugnis paleidžiama tada, kada pakankamo platumo ir gilumo taikynys pasirodys tikrajai ugniai atitinkamoj distancijoj. Dažnai gali būti įsakyta prisileisti priešininką ligi artimiausios distancijos, kad paskui netikėtai apipiltų jį stipria centruota ugnimi.

Jei svarbu laimėti laiko, tai reikia anksčiau paleisti ugnį ir sulaukyti priešininką. Tai daroma paprasta sunkiųjų kulkosvaidžių ugnimi.

Tolimosios distancijos apšaudomos tik išimtiniais atsitikimais, kada to reikalauja apystovos, kada didelis taikynys, kada sekimo išdavos laiduotos ir kada čia pat turima daug šovinių.

Principiniai taikynys išrenkamas tiesiai prieš dalį, kartais apystovos vers kai kurį laiką įstrižai šaudyti į svarbius staiga pasirodančius taikinius arba sprendžiant uždavinius dėl centruoto šaudymo.

Kadangi net mažų dalių staigi ir centruota ugnis, nukreipta į priešininko dalių sparną arba užpakalį, yra daug tikresnė, todėl ja privaloma naudotis kiekvieną kartą, kada tik galima.

Ugnies greitumas pareina nuo apystovų, kautynių pobūdžio, taikinio savybių ir šovinių skaičiaus.

Kuo didžiausio greitumo ugnis sudaroma:

- a/ puolant pasiekus artimųjų distancijų,
- b/ ginantis, kada puolantysis pasiekia artimųjų distancijų,
- c/ vejant.

Dalį, kuri gerai išmokyta, patys žmonės tvarko ugnies greitumą, tačiau ir viršininkai daro savo įtakos komanduodami:

rečiau šaudyti, greičiau, labai greitai šaudyti.

Ugnį reikia pertraukti:

- a/ jei dalis ima netvarkingai šaudyti / tada patariama ugnies drausmės

sutvarkymui padaryti keletą salvių,

b/ jei taikinyš išnyksta arba ugnis nustoja savo reikšmės,

c/ jei laukiamasis ugnies rezultatas pasiektas,

d/ jei daromi judesiai,

e/ jei tai reikalauja šovinių stoka,

f/ jei norima priešininką suklaidinti.

Šaudant tolydžio sekama vieta abi, šalia ir užpakaly taikinio, o taip pat ugnies išdavos.

Šių dienų kautynėse vyriausią vaidmenį vaidina pėstija. Tik ji gali savo ugnimi ir judesiais nugalėti priešą bet kurioj vietoj, įvairiam orui esant, bet kuriuo metų laiku dieną ir naktį.

Dėl to ji yra laikoma vyriausia ginklo rūšimi. Visos kitos kariuomenės rūšys padedamosios; jos padeda pėstijai pasiekti tikslą: artilerija padeda ardydama tolimuosius plotus, raitija žvalgo ir laiduoja tarpus tarp pėstijos ir jos sparnų; inžinerijos dalys duoda jai technikos vadovų; tankai padaro jai kelią per įstiprinimus arba per linijas, tvirtos ugnies ginamas; pagaliau aviacija duoda galimybes pažvelgti į priešininko užpakalį ir mušti jį iš aukštybių. Tuo ji daug padeda pėstijai spręsti savo kautynių uždavinius.

Pagrindinės šių dienų pėstijos savybės šios:

1/ Susitinkamose kautynėse arba puolant pakankamai sutvarkytą ir įstiprintą poziciją, arba, kai priėjimai į ją nepakankami, šaudo suderinta dabartinių gynimosi įmonių ugnimi, sugebanti manevruoti pėstija, net netekusi tankų, dar turi didelę puolimo pajėgą.

Jos pačios ginklai duoda jai galimybės giliai praplėsti savo puolimą, nugalint priešininko atsparumą, net kai artilerija nepakankamai jai padeda. Tankų lydima pėstija gali ryžtis atakuoti pačias stipriausias ir geriausiai ginamas pozicijas.

2/ Prieš pabaigtas tvarkyti įtvirtintas priešininko pozicijas, į kurias priėjimai saugomi dabartinėmis gynimosi įmonėmis, nepadedami tankų pėstininkai gali labai silpnai ir nepakankamai veikti.

Šiuo atveju puolimas turi būti paruoštas ir remiamas galingos artilerijos veikimu.

Patį puolimą toliau reikia vykdyti aktingai artilerijai padedant.

3/ Pėstijai tenka sunkiausia kautynių našta. Kautynėse ji greitai kūnu ir dvasia nuvargsta. Dėl to pėstija daugiau kaip kitos kariuomenės rūšys rei-

čia saugoti nuo nereikalingų judesių, ilgo laukimo, įsakymų keitimo ir viso to, kas gali suteikti dalykų stoviu nepateisinto nuovargio arba pagimdyti dėl vadovybės sprendimų išmintingumo abejojimą.

4/ Po priešininko ugnimi pėstija negali manevruoti tankiuose junginiuose; įžengusi į ugnies juostą ji privalo smulkėti. Čia kautynių tvarkos pagrindų daros: kautynių grupė, kuri slenka tolyn visa, arba pusgrupėmis nuo vienos uždangos ligi kitos, arba šliaužia po vieną, besinaudodami prieinamomis vietomis arba silpniau šaudomais tarpekliais.

5/ Išsiskleidusi šaudymo plote pėstija jau yra išseikvota: ji bendrai negali būti atitraukta iš kautynių lauko kitai kuriai naujai paskirčiai kitaip, kaip tiktai prisidengiant naktimi, lietumi, sniegu arba dūmais /migla/. Puolant pėstija gali veikti tiktai prieš save tiesiai; improvizuotas šaudomame plote manevravimas duoda daug nuostolių ir net veda pražūtin.

6/ Kadangi pėstininkų nesuvaržo nei arklys, nei patranka, kaip artileristus ir kavaleristus, tai juose vyrauja moralinis akstinas. Jų dvasios stovis daug daugiau atsiliepia kautynių bėgiui, kaip kitose kariuomenės rūšyse.

Vadovauti pėstininkams yra sunkiau, kaip kitoms kariuomenės rūšims, bet todėl niekur tiek nesveria viršininko įtaka, kaip pėstijoj: pėstininkų pulkas vertas tiek, kiek jo vadas.

Puolamosios kautynės. Pulti visuomet reiškia nurodyta kryptimi užimti vieną po kito barą.

Šaudomo ploto puolimas niekuomet nebus ištisas, nuolatinis į priekį slinkimas. Mažų pėstininkų dalių slinkimas priekin susidės iš šaudymo ugnies ir judesio derinimo; kartais kautynių grupėms laikinai teks trumpiau ar ilgiau gintis.

Tuo būdu pėstininkų puolamosios kautynės bus nuolat slinkti nuo vienos sienos, kurioj buvo gerai įsistiprinę, į kitą, kuri taip pat turi būti laiduota. Pastarojo laidavimo laipsnis pareina nuo apystovų sąlygų, pradedant nuo naujo baro užėmimo tik pridengiamomis dalimis baigiant rimtų įstiprinimų įrengimu.

Atstumai tarp minėtų sienų pareina nuo besiginančių šaudymo įmonių ir atsparumo pajėgose: pastarosioms mažėjant – atstumai didės.

Ruožuose, kur nėra sutrauktų vyriausių priešininko gynimosi įmonių, barų užėmimas pamažu gali būti pakeistas puolimo krypties nurodymu.

Pėstininkų puolimo operacija skiriama į šiuos laikotarpius: susiartini-

mas, kontakto sudarymas su priešu, puolimas, ataka ir užimtos vietovės įsitvirtinimas arba pasisiekimo vystymas.

Susiartinimas įvyksta ar ligi kontakto su priešininku sudarymo, arba prisidengiant dalimis, kurios jau yra kontakte su priešininku.

Besiartinami pėstininkai nešaudo, nes dar nuostolių neturi arba turi labai mažai, arba dėl to, kad priekyje yra savoji kariuomenė. Bet pėstininkai turi griebtis priemonių apsisaugoti nuo priešininko artilerijos, aviacijos ir net šaudančių nuo didelių atstumų sunkiųjų kulkosvaidžių ugnies.

Besiartinant pirmutiniai pėstijos priešai bus toli šaudomoji priešininko artilerija ir jo aviacija: jie privers pėstininkus pasitraukti nuo kelio ir persirikiuoti į „susiartinimo“ rikiuotę.

Čia svarbiausia turi rūpėti paslaptumas. Susiartinimo rikiuotė turi būti tokia, kad galima būtų gerai pasislėpti vietos nelygumuose ir kad būtų galimybės laisvai keisti judesio kryptį ir frontą, šioji rikiuotė dar turi būti tokia, kad sprogstant priešininko sviediniui, būtų kliudoma galimai mažiau žmonių. Pastarieji reikalavimai bus patenkinti, jei dalys /kuopos, batalionai, pulkai/ bus paskirstyti į kelius ešelonus /linijas/ su plačiais tarp jų tarpais ir jei kiekviename ešelone bus vartojamos praretintos platumos ir gilumos voros.

Tokiu susiartinimo būdu išvengiama per ankstyvo kariuomenės dalių susimaišymo, palengvinamas kontakto su priešininku sudarymas plačiu frontu ir neduodama priešininkui šaudyti suspiestų kariuomenės junginių.

Kontaktą sudarant su priešininku, priekinės pėstijos dalys išsitiesia, kad galėtų atsiliepti į priešo ugnį; tolimesnis slinkimas į priekį bus pasiekiamas suderinant manevravimą ir ugnį, kurios smarkumas pareis nuo priešininko atsispyrimo pajėgos.

Avangardo dalys turi turėti mažesnes dalis, veikiančias toli priešininko pusėn, /kavalerija, aviacija/ ir netarpiniai prieš save /raitus ir pėsčius žvalgus/; šios dalys užima platų frontą taip, kad nė viena svarbesnė kryptis /punktas/ neliktų neišžvalgyta.

Užsimezgsios čia kautynės bus žvalgomosios, turės pralaužti priekinę priešininko uždangą, įsikverbti jo gilumon ir susekti tikrą atsispyrimo liniją. Kai kurios smulkių pėstininkų vienetų /būrių, kautynių grupių/ bus priešininko dalių sulaikytos, o kitos galės slinkti giliau jo pusėn.

Punktas, iš kurio priešininkas šaudo, turi būti veikimo uždavinys tai ka-

riuomenės daliai, kuri prieš jį yra, šen bei ten padės veikti kulkosvaidžiai pėstininkų, lydimieji pabūklai ir net avangardo artilerija – ligi pralaužtas priešininko atsparumas. Tam tikslui pasiekti padeda ir giliau įsiskverbusios dalys.

Tuo būdu visame tiesimosi fronte nuolat skverbsis, kur tiktai galės, prasiūšdamos priekin, mažos kariuomenės dalelės. Tačiau ateis laikas, kai toliau skverbtis bus nebegalima: judesio krypties keliai bus šaudomi priešininko ugnimi ir avangardas savo jėgomis negalės tos ugnies sumažinti.

Vadinasi, tuomet avangardas bus pasiekęs priešininko vyriausių pajėgų atsispyrimo liniją ir, reiškia, aukštas kontaktas su priešininku įvyko.

Nuo šio laiko žygiavimas neaprėžtomis ir neaiškiomis apystovomis turi užleisti vietą metodingam priešininko užimtų pozicijų puolimui.

Avangardas įtvirtina tolimiausią jo pasiektą liniją, kuri bus prisiartinančiai iš užpakalio kariuomenei pagrindinė pradėti pulti sieną.

Puolimas pasižymi tuo, kad puolantieji pėstininkai pradeda turėti nuostolių dėl priešininko pėstinijos ugnies.

Todėl jie negali tenkintis vien stengdamiesi pasislėpti nuo priešininko ugnies, bet turi duoti galimybės savo priešakinėms dalims išplėsti kiek galima smarkesnę ugnį.

Tuo būdu puolimo rikiuotė susidės: a/ iš ugnies linijos, į kurią įeis višos, paskirtos frontinei ugniai vesti, kautynių grupės ir b/ iš stovinčių užpakaly, dažnai dviem linijom, rezervų.

Jei kuopa eina priekinėje rinktinėje arba jei kaimyninės kuopos yra už didelių tarpeklių, kai kurios antrosios, o kartais ir trečiosios linijos kautynių grupės gali gauti galimybes šaudyti pro pirmosios linijos sparnus /Priedėlis Nr. 5, brėž. 5/⁷⁹.

Išskyrus šį atsitikimą, skiriamos ugniai vesti kautynių grupės turi būti ugnies linijoj /pirmutinėj/.

Ugnies linijos ir antros linijos kautynių grupės taip sustoja, kad kai kurioms jų žuvus ugnies linijoj tuojau jas pakeičia atitinkamos antros linijos kautynių grupės /Priedėlis Nr. 5, brėž. 6/⁸⁰.

Kulkosvaidžių grupės šaudo arba per kautynių grupės galvas, arba pro tarpeklius tarp jų sparnų, kas galima daryti dėl šaudymo nuo stovo tikrumo ir pastovumo.

⁷⁹ Žr.: LCVA, f. 929, ap. 3, b. 445.

⁸⁰ Žr.: *Ten pat.*

Ugnies linija niekada nėra tiesi; kautynių grupės sustatomos įvairiose tolumose, kas leidžia lengviau kulkosvaidžiams tarpusavy flankuotis /Priedėlis Nr. 5, brėž. 7/⁸¹.

Paskirų ugnies linijon kautynių grupių skaičius turi būti toks, kad visame fronte būtų tikra ugnis, nešaudoimų vietų čia neturi būti. Kautynių grupės visada privalo turėti galimybės suteikti paspirties viena antrai ir kryžmiškai šaudyti lengvųjų kulkosvaidžių ugnimi frontą prieš save ir prieš kaimynes grupes.

Toks ugnies tolumas turi būti realizuotas puolimo pradžioj, nors priešininkas silpnai temėgintų atsispirti.

Šis reikalavimas atitinka minimaliam ugnies galingumui, reikalingam pasiekti savo ugnies vyravimui pradėjus priešininkui šaudyti, taip pat išvaduoti nuo reikalo daryti sunkius pagrindiniam manevrui sustiprinimus.

Didelė automatinio ginklo pajėga leidžia pasiekti kalbamojo apšaudymo tobulumo, paskiriant į pirmąją /ugnies/ liniją tiktai kautynių grupių dalį.

Pulti nuo pagrindinės ribos pradedama tikrai nurodytu laiku.

Puolimas vykdomas suderinant šaudymo ugnį su manevravimu, kiekvienas slinkimas parengiamas ugnies suspietimu į kliudančius pulti plotus.

Slinkimas priekin vykdomas smulkiomis dalimis /kautynių grupėmis, pusgrupėmis ir po vieną/ griežtai laikantis krypties.

Geriausias kautynių grupių tarpusavio paspirties būdas savo uždavinio atlikimas ryšyje kaimynų, tačiau nesistengiant susilyginti.

Kiekviena puolant sulaikyta dalis privalo apsikasti.

Ugnis taikoma į visus punktus, kame pastebėtas priešininkas arba kame spėjama jį esant.

Nuolat ir sistemingai sekant, priešininko sustatymo vietos turi būti gerai iširtos. Kuopos vadas labiausiai susirūpinęs laiduoti sau galimybę be kliūčių slinkti į priekį ir žinoma savo bare sudaryti pranašesnę už priešininko ugnį, gali būti priverstas sustiprinti ugnies liniją paimtomis iš rezervo kautynių grupėmis. Jis tuomet turi teisės tai padaryti, kuomet įsitikins, kad puolimo susilaikymas įvyko ne dėl kliūčių, prieš kurias pėstininkų ugnis yra bejėgė.

Reikia visuomet vengti daryti per daug tirštą ugnies liniją, jei nuo to pareiņas nuostolių pavojus neapsimokės ugnies rezultatais.

⁸¹ Žr.: *Ten pat.*

Bataliono vadas, išlaidęs kuopų rezervus, pirmą liniją sustiprina iš savo rezervų.

Šiuo atveju geriau siųsti sustiprinimui visą kuopą, užimant pasidariusius tarpeklis ir labiausiai vengiant būrių tarpusavio susipainiojimo. Taip pat elgiasi pulko vadas ir divizijos vadas.

Tuo būdu nustatomas pajėgų įliejimas iš užpakalio į priekį, kurio tikslas palaikyti pirmos linijos puolimo pajėgą ir laiduoti pranašesnę jos ugnį.

Pėstininkų puolimas daromas priešininko sustatymo gilumon nuo vieno siekimo prie kito. Šitie vienas po kito sekantieji siekiniai gali būti arba vietos daiktai /ribos/, arba apkasų barai, kame žvalgyba yra pastebėjusi gynimosi įmonių susipietimą.

Tada šių nurodytų siekinių puolantieji pėstininkai betgi turi trumpesniam ar ilgesniam laikui sustoti susitvarkymui, susirišimui, ugnies linijos sustiprinimui, tiekimui, sunkiujų kulkosvaidžių pritraukimui ir t. t.

Kiekvieną kartą sustojus, net trumpam laikui, vyriausia kiekvieno pirmos linijos mažųjų dalinių viršininkų pareiga yra tuojau užimtos ribos prieky organizuoti smarkios kryžiškos užtveriamosios ugnies sistemą. Drauge vykdomas apsikasimas.

Kartais, ilgesnį laiką sustojus, viršininkas nukels savo kautynių grupių dalį iš ugnies linijos į rezervą.

Šita operacija galima vykdyti ypač sunkiesiems kulkosvaidžiams veikiant, kurie gali toli šaudyti per apsikasusių šaulių galvas.

Nereikia bijoti statyti sunkiuosius kulkosvaidžius tarp labiausiai išsikūšusių priešininko pusėn kautynių grupių, jei čia kulkosvaidžiai galės geriausiai išplėsti savo tikrąją ugnį, pavojus netekti kulkosvaidžio ar patranikos visuomet pateisinamas nuostoliais, kuriuos jie suteikia priešininkui.

Ataka yra lemiamasis kautynių aktas, kursai veda prie netarpinio nurodyto iš eilės uždavinio pasiekimo. Jei ugnis nesunaikino priešininko, tai tuomet tenka jį išmušti durtuvų kautynėmis, kuriose dalyvauja pirmoji puolimo linija.

Atakai nepasisekus, ji kartojama sustiprinus ugnį ir manevruojant į veiksmų tikslo sparnus.

Kadangi šių laikų karas vedamas iš gilumos, tai pirmutinį tikslą pasiekus dar priešininkas neįveiktas. Puolimas turi būti tęsiamas.

Puolimui besivystant priešininko sustatymo gilumon, pėstininkai vis

mažiau ir mažiau gali tikėtis, kad artilerija laiku suteiks paspirties; jie privalo pasitikėti vien tik tai savo pajėgomis.

Pulkų, batalionų ir kuopų vadų iniciatyva ir mokėjimas pritaikinti visas pėstininkų ugnies įmones vaidina čia svarbiausią vaidmenį.

Šis puolimas turi būti greitas, griežtas ir tolydinis. Kai priešininko pozicija jau paimta, ją apvalo nuo priešininko 2-oji ir 3-ioji linija ir įstiprina, kaipo atsispjimo ribą tolimesniam puolimui.

Tuo tarpu pirmoji linija laiko kontaktą su priešininku nurodytoj krypti.

Kai paskutinis puolimo tikslas pasiektas ir priešininkas nuveiktas arba pasitraukė, tai reikia sutvarkyti pasisekimo eksploataciją.

Pastarasis tikslas pasireiškia naujų puolamųjų kautynių formoj, jei priešininkas traukėsi tvarkingai susilaikydamas iš anksto numatytose ribose, arba veįant priešininką, jei jis dezorganizuotas.

Kautynių pertrauka. Šių laikų kovos tęsiasi kartais keletą dienų. Naktis paprastai pertraukia kautynes. Tuomet svarbiausias uždavinys bus apsaugoti frontą nuo netikėtų įvykių.

Labiausiai išsikišusios kautynių grupės tuomet virsta sargybų vietomis, o pirmoji linija apsikasa ir sudaro užtvėriamąją ugnį; į priekį siunčiami žvalgai ir išstatomi slapukai. Kariuomenei reikia duoti poilsio, kad auštant pajėgtų tęsti kautynes.

Rezervų vartojimas. Išsikišusios į ugnies linijos priekį kautynių grupės gali pulti tiesiai prieš save. Kuopos ir bataliono vadai negali tikėtis jas kitiems tikslams pavartoti. Tik tai rezervai duoda galimybes manevruoti ir valdyti kautynes. Dėl to rezervų reikia turėti visose dalyse ligi kuopos ir išsiųstus rezervus stengtis tuojau papildyti.

Rezervai laidojoja:

a/ Nuolatinio įtempimo išplėstumą ir ilgų kautynių galimybę, sustiprinant pirmosios linijos dalis.

b/ Judesio krypti klaidų ištaisymą, užkemšant pasidariusias spragas.

c/ Norimo manevro atstatymą, jei jis vystosi ne tuo planu, kuris buvo nubrėžtas.

d/ Pirmosios eilės dalių pasitikėjimą tuo, kad jomis pasirūpins, ir jos visiškai galės savo uždavinio atlikimu tarnauti.

e/ Kloties eksploatacijos intensingumą.

f/ Nuo netikėtų įvykių.

Labiau paslėpti nuo demoralizuojančios kautynių įtakos rezervai yra asmeninis ir galingas viršininkų ginklas.

Viršininkui, vedančiam kautynes, visada pavojingiausi yra priešininko rezervai.

Kautynių laimėjimo pasiekimui pagrindinis rezervų vartojimo dėsnis yra: siųsti juos ten, kame priešininkas silpnesnis ir jau pradeda nusileisti.

Kova su orlaiviais. Visu kautynių metu priešininko orlaiviai stengsis žudyti matomas pėstininkų dalis, nusileisdami prie pat žemės.

Nuo orlaivių, lakiojančių žemiau kaip 800 metrų, pėstininkai turi gintis tik savomis pajėgomis, nes tokiaime aukštyje savi orlaiviai naikintojai negali veikti, o artilerija gali šaudyti tik į orlaivius, lakiojančius aukščiau kaip 800 metrų, žemiau pakenks saviems pėstininkams.

Priešorlaivinis pėstininkų ginklas yra kulkosvaidžiai, ypač gerai tinka sunkieji kulkosvaidžiai.

Artilerija daugiausia yra ardomas ginklas. Tačiau ne visuomet šaudoma suardymo tikslais, kartais laiko stoka neleidžia tai padaryti, o kartais reikia šaudyti netikėtumui pasiekti. Tuomet artilerija stengiasi neutralizuoti priešininką, kurio veiksmingumą ji arba suvaržys, arba sumažins.

Neutralizacijos tikslams artilerija gali suspiesti galingą ugnį į visus apibrėžtus taikinius, nereikalaudama priruošiamojo prisitaikymo.

Ir atvirkščiai, ardomas šaudymas reikalauja pataikymui įsitaikyti ir tiksliai sekti.

Visiškas gynimosi įmonių suardymas /sunaikinimas/ neįmanomas. Puolant artilerijos darbas yra:

a/ paruošti pėstininkams puolimą /jei nemanoma staigiai pulti/ turint tikslą sunaikinti gynimosi įmones /baterijas, atramos punktus, komunikacijas ir t. t./, sumažinti besiginančio priešininko atsparumo pajėgą, kliudant jam kilotis ir tiektis.

b/ Netarpinai suteikti paspirtį puolantiems pėstininkams atidengiant ugnį netarpinai į vietas, esančias prieš pėstininkus ir tankus, kad paslėpus pastarųjų judesį ir duoti progos netikėtai pulti priešininką, pirma negu jis suspės pavartoti savo ginklą.

c/ Padėti puolimui apšaudant visus priešininko sekimo punktus arba barus, iš kur galima laukti kontrpuolimo arba iš kur gali būti išplėsta į puolančius pėstininkus ugnis.

Artilerija, kuri įeina divizijos sudėtin, dalijama į tarpinos paspirties artileriją ir netarpinojo lydėjimo.

Netarpinos paspirties artilerija priklauso divizijos artilerijos viršininkui, kuris gauna paliepinimus nuo divizijos vado.

Šios artilerijos pulkų ir grupių vadai laiko tvirtus ryšius ne tik su savo vadovybe, bet ir su pėstininkais, kurie puola normalios baterijų veikimo zonoje, kad suteiktų pėstininkams paspirties, kurios jie pareikalaus.

Be to, šios artilerijos grupės savo artilerijos vadovybės nurodymu sukoncentruoja drauge su kitomis grupėmis šaudymą į esančius puolimo veikimo zonoje taikinius.

Susitarianimo laikotarpiu netarpinos paspirties artilerija, kilodamasi šuoliais nuo vieno baro į kitą, yra visuomet pasirengusi daužyti pasitaikiusias pėstininkų judesį kliūtis.

Puolimo metu šios artilerijos darbas gali būti paskirtas į du laikotarpius:

Pirmuoju laikotarpiu pėstininkai puola nuo vieno baro prie kito, netarpiniai prisidengdami artilerijos ugnimi, kuri gali būti dviejų rūšių, būtent:

a/ sudaro paslankią užtvėriamąją ugnį, kuri virsta ištisa audringa uždanga, beslenkančia pėstininkų prieky, arba

b/ sukongcentruoja ugnį į vietas daiktus bei barus ir pėstininkams slenkant pamažu kiloja ugnį į priekį. Artilerijos darbas vykdomas tam tikru planu ir aukštai susirišus su pėstininkais.

Antrasis laikotarpis ateis, kada pėstininkai beslinkdami priekin pasieks savo nesustojamojo puolimo paskutinę ribą, o artilerija turės keltis į kitą poziciją, patraukti sviedinių dėžes ir susitvarkyti naujam šaudymui.

Šiuo laikotarpiu aukštas ryšys tarp pėstininkų ir artilerijos nutrūksta ir pėstininkai galės laukti netarpinos paspirties tik iš nedidelio baterijų ir būrių skaičiaus, pasiūsto su jais, kaip netarpinio lydėjimo artilerijos su nedideliu šovinių skaičiumi.

Visa kita artilerija ir tuomet stengsis suteikti pėstininkams paspirties ir kuo greičiau su jais susirišti.

Netarpinos paspirties artilerija tik tuomet keičia savo poziciją, kai ji jau nebegali mušti priešininko netarpiniai prieš puolančių pėstininkų frontą. Tuomet ji ešelonais keliasi į naują poziciją, kiek galint daugiau į priekį.

Šiuo apibrėžiama jos darbo antrojo laikotarpio pradžia kuomet pėstija

netenka jos aukštos paspirties, kaip tai buvo pirmuoju laikotarpiu.

Netarpinio lydėjimo artilerija yra tokie išskirti iš divizijos artilerijos sudėties būriai ir baterijos, kurios pavedamos pėstininkų vadų žiniai.

Šita artilerija, slinkdama priekin nuo vienos uždangos ligi kitos, neat-silieka nuo pėstininkų, prie kurių ji priskirta, ir nesivaržydamą judėti ir šaudyti net iš vienos patrankos.

Šios artilerijos uždavinys – griauti visas pasitaikusias kliūtis puolant pėstininkams, prie kurių ji priskirta puolant; tarp kitko, jai tenka kovoti su pasirodančiais pėstininkų prieky tankais ir patrankomis.

Šios artilerijos uždavinius ir sustatymo plotą nurodo pėstininkų vir-šininkai, kurių žinioj yra, tačiau pėstininkų vadai nesikiša nei į artilerijos pozicijų pasirinkimą, nei į ugnies valdymą.

Kadangi ši artilerija turi aprėžtą šovinių skaičių ir pastarųjų tiekimas labai sunkus, tai ji turi sustoti kiek galint arčiau kaudamosios pėstininkų li-nijos, kad tuo sumažintų reikalingą iššaudymui sviedinių skaičių. Dažnai tuo tikslu ją tenka kiloti rankomis; čia jai turi padėti pėstininkai.

Netarpinio lydėjimo artilerija daugiausia savo veiksmą išplečia antruo-ju laikotarpiu, kada galinga artimoji kitos divizijos artilerijos paspirtis su-trukdoma.

Inžinerijos dalys atlieka darbus, kurie reikalauja tam tikro mokslo. Ka-dangi inžinerijos dalių parengimas yra labai sudėtingas, tai jas kiek ga-lint reikia saugoti nuo didelio pavojaus. Visais atvejais, kuomet reikalinga dirbti po priešininko ugnimi, pėstininkai privalo pridengti savo inžineri-jos dalis. Tačiau, jei inžinerijos dalys puolant pakliūva pėstininkų kautynių plotan, jos automatiniai pereina pėstininkų vadų žinion ir lygiai su pėsti-ninkai dalyvauja puolime.

Aviacija. Iš visų aviacijos uždavinių artimiausias liečia pėstininkus – valdymo, ryšių, artimesnės žvalgybos ir pačių kautynių uždaviniai. Kau-tynėse narsūs lakūnai, žemai nusileisdami, šaudo priešininką iš kulkos-vaizdžių ir naikina jį bombomis. Ypač daug gali padėti lakūnai puldami priešininko rezervus ir baterijas.

Visais atvejais aviacijos veiksmų sėkmingumas pareina nuo pėstininkų mokėjimo palaikyti su ja ryšius.

Kiekvienas kareivis turi mokėti pažinti savo armijos oro aparatus.

Tankai vartojami tiktai puolamose kautynėse. Lengvieji tankai skiriami

į pėstininkų dalis ligi batalionų imamai ir veikia drauge su pėstininkais, jų viršininkams nurodant.

Tankai įvedami į pėstininkų eiles tiktai rengiantis atakuoti ir dėl jų parėžto taikymo bei sekimo, jie negali dalyvauti tik artimose kautynėse.

Toli nuo savo veiksmų tikslo aptikti tankai tuojau pritraukia koncentruotą priešininko artilerijos ugnį ir gali žūti.

Todėl tankai turi būti atvesti į jų veiksmų rajoną slapta ir vartojami vienu metu masėje plačiu frontu, kad išsklaidytų atkreiptą į juos ugnį.

Tankai palengvina pėstininkų judėjimą, bet nesprenžia savarankiškų uždavinių; todėl tankai dirba visada kartu su pėstija, aplenkdami ją tik truputį.

Kad atidengtų pėstininkams kelią, vielų tvoras, apšaudytų pasipriešinimo punktus, paimtų į sparną ir užpakalį prieš apkasus ir rezervus, – tankai turi drąsiai išeiti priekin. Bet ugnis linijos kautynių grupės neturi laukti tankų darbo rezultatų, o eiti pirmyn taip pat, kaip kad joms tektų veikti be tankų. Tankai pastiprina jų darbą, bet nepakeičia.

Negali būti kalbos apie distancijas tarp pėstininkų kautynių grupių ir tankų. Visi eina pirmyn padėdami vienas kitam.

Priedėliuose⁸² Nr. 5 ir 6 duotos šių dienų puolamųjų pėstininkų kautynių formos.

Nr. 5 paimtas iš prancūzų statuto ir rodo pavyzdingas puolamąsias būrio, kuopos ir bataliono kautynių formas.

Nr. 6 paimtas iš nurodymų vokiečių kariuomenei / naujas statutas dar neišėjo / ir rodo tipingas kautynių grupių formas puolamosiose kautynėse.

Ginamosios kautynės. Vis tiek kokios būtų priežastys, privertusios komandavimą griebtis ginamųjų kautynių, vis tiek koks bus kovojančiųjų pajėgų pasipriešinimas, ginamosios kautynės visada pasireikš veikiantiems kaip uždavinys: išlaikyti, nežiūrint priešininko veikimo, savo rankose tam tikrą vietos ruožą /ribą/, kuriame nutarta sumušti jo pastangas.

Tas vietos ruožas /riba/, kariuomenės užimtas gintis, vis tiek, ar jis tam tyčia paruoštas atsigynimui, ar ne, vadinama pozicija.

Pozicija gali būti sustiprinta ilgainiui įvairiomis technikos priemonėmis. Tada veikimo sąlygos joje įgyja ypatingo pobūdžio, vadinamo poziciniu karu.

⁸² Žr.: LCVA, f. 929, ap. 3, b. 445.

Kada būtent pozicija nustoja tikti manevrinio karo sąlygoms ir darosi pozicinio karo daviny, aiškių požymių nėra, nes ir ginantis lauke manevrinio ir pozicinio karo principai ankštai susieina.

Galima tik nurodyti, kad kariuomenei planingų apkasų pabaigimas, dirbtinių kliūčių padarymas, įtraukimas darban artilerijos, kuri nėra organinė lauko kariuomenės sudėtyje, nejudamo oro sekimo organizacija, pagaliau tolydinio fronto išplėtimas taip, kad besiginančiam išnyksta sparnai, yra daviniai, kurie reikalauja pozicinio karo priemonių.

Didžiausia gynimosi pastanga turi būti sutelkta vienoje pozicijoje, vadinamoje vyriausia pozicija. Ją užima vyriausios besiginančios pajėgos; ginasi visomis pastangomis ligi paskutiniosios ir nė nemanydami, kad ją galima palikti.

Vyriausioji pozicija uždengia artilerijos pozicijas ir svarbiausius sekimo punktus /artilėrijos ir vadovavimo/.

Ją užimanti kariuomenė sustoja gilumon, šachmatų ir rėžių tvarkoje, palaikydama viena kitą kryžiška ir sparnine ugnimi.

Didžioji dalis tų kariuomenės vienetų surišta tam tikra vieta, kur kasa sau apkasus. Kai kurios dalys, esančios užpakalyje, išlaiko paslankumą, jos sudaro rezervus.

Vyriausios pozicijos kariuomenė apsaugo ir pasunkina priešininkui žvalgyti ir veikti prieš ją – dengiamoji pozicija. Ją užima dengiamoji rinktinė.

Pastaroji turi priekyje savo sargybos vietų liniją, kurių tikslas saugoti, perspėti, kai priešas puola, ir aprėžtas atsispyrimas.

Dengiančiąją poziciją užima vyriausios dengiančiosios rinktinės pajėgos tokiu būdu, kad savo tikrąją ugnim galėtų sustabdyti arba mažų mažiausiai sulaikyti priešininką nurodymais, gautais iš vadovybės.

Kadangi priešininkas gali pralaužti vyriausiąją poziciją, už jos paskiriamos užpakalinės pozicijos, kurias vadovybei įsakius užima tik esant reikalui kariuomenės dalys iš rezervo.

Kiekvienoje ginamojoje pozicijoje atskiriama: atsparos vietos, atsparos punktai ir pasipriešinimo mazgai.

Atsparos vieta vadinamas plotas, užimtas arba sustiprintas vienos kautynių grupės, retkarčiais pusgrupės.

Atsparos punktas bus jau vietos daiktas /gyvenamo punkto dalis, miško pakraščiai, ferma, tvora, aukštuma ir taip toliau/, užimtas ir sustiprintas

kelių kautynių grupių, vadovaujant būrio vadui arba net kuopos vadui.

Pasipriešinimo mazgu vadinamas baras, kurį užima keli atsparos punktai, išskirstyti frontu gilumon, ir kuris sujungtas paprastai bataliono vado komandavimu.

Pagrindiniai principai, kuriais remiasi ginamosios kautynės, yra šie:

1/ Vyriausioji ginamoji priemonė puolimui sulaukyti yra ugnis.

Svarbiausias gynimosi faktorius yra galingos kryžmiškos ir galingos ugnies tinklas, kurios kilpose puolantysis anksčiau ar vėliau susipainioja, kad ir kai kurias jų patrauktų.

Sunkusis kulkosvaidis yra geriausias ginklas tai ugniai padaryti. Dažnai pakanka vieno gerai pastatyto ir drąsiai dirbančio kulkosvaidžio prieš puolimui sustabdyti ir sudaryti sąlygoms eiti priešpuolin /kontrpuoliman/.

Normalus sunkiojo kulkosvaidžio vartojimas tuomet bus flankuojamasis. Siauras ir gilus sunkiojo kulkosvaidžio kulipkų pėdas leidžia pasiekti priešininko kliudymo tikrumo maksimumą.

Gynimosi uždavinius čia bus išplėsti užtveriamosios sunkiųjų kulkosvaidžių ugnies zoną, padarius eilę sekamų jas rėžių.

Tam tikslui sunkiuosius kulkosvaidžius reikia ešelonuoti išskyrus kai kuriuos jų priekin.

Be nurodyto ugnies uždavinio, sunkieji kulkosvaidžiai ginantis gali vykdyti dar šiuos:

a/ palaikyti kontrataką, taipgi labiausiai flankuojama ugnim,

b/ suardyti priešininko pasiruošimą kontratakai,

c/ suspiesti ugnį į žymius taikinius.

Visuose atsitikimuose galinga kulkosvaidžių ugnis gali būti vykdyta su sąlyga:

a/ kad kulkosvaidžiai nelabai kentėtų nuo priešininko patrankų ugnies, kad jie būtų taip paskirstyti, jog negaišdami galėtų pradėti savo neutralizuojantį arba ardantį šaudymą,

b/ kad kulkosvaidžių šaudymo planas būtų smulkiai išdirbtas.

Kulkosvaidžiams apsaugoti nuo artilerijos ugnies patariama:

a/ tolinti juos nuo matomų ribų ir barų, į kuriuos paprastai paleidžiama ardančioji ar neutralizuojančioji ugnis, b/ slėpti juos nuo žemės ir oro sekimo, sunaudojus esamąsias priedangas arba padarant dirbtines.

2/ Judesys vartojamas tik atmesti priešininko daliai, kuri apgalėjo

ugnies ruožą. Kontrataka turės pasisekimo tik prieš priešininką, jau pakankamai suardyta ugnim.

3/ Pilna ginamojo pastanga turi būti padaryta vienoje vyriausioje pozicijoje – gilioje ir stiprioje. Išskirsčius kariuomenę esančiom viena už kitos pozicijom ginti paprastai prieinama prie žlugimo dalimis.

4/ Vieta turi būti teisingai sunaudota. Ji turi patikrinti galimybę seksti, tarpusavy flankuoti ugnim vietas, atsparos punktus bei pasipriešinimo mazgus ir be kliūčių susisiekimą išilgai ir gilyn.

5/ Gynimas turi būti griežtas ir atkaklus. Nė viena dalis neturi nė manyti, kad galima nustoti gintis, negavus tam įsakymo. Priešintis reikia ligi galo; kiekvienas gynėjas turi mirti savo vietoje, bet nepasitraukti.

Tiktai tada gynimas bus sėkmingas.

Didžiausią pavojų laimingam gynimui sudaro priešininko atakos staugumas.

Apsisaugoti nuo to galima:

1/ Paskirsčius gynimą gilumon tiek, kad jis negalėtų būti sunaikintas arba neutralizuotas vienu metu visose savo dalyse.

2/ Prisitaikant prie vietos ir organizuojant maskavimą, kad pasunkėtų puolančiam vietos supratimas.

3/ Gera pasiruošiant atmušti puolimą.

Pasiruošimas tobulėja iš lengvo ilgainiui ir įdedant technikos priemones. Visuose ginamuose veiksmuose tvarka pasiruošiant gintis šitokia:

1/ Ugnies priemonių paskirstymas ir šaudymo plano sudarymas.

2/ Laidavimo /apsaugos ir žvalgybos/ ir sekimo organizacija.

3/ Ryšių organizacija.

4/ Fortifikacinis sustiprinimas.

5/ Sustiprinimas papildomomis gynimo priemonėmis / pozicinio karo aksesuarais/.

Kautynės dengiamoje pozicijoje vedamos remiantis tiksliai duotais įsakymais, numatančiais kaip pasipriešinimo pobūdį ir laiką, taip atsitraukimo į vyriausią poziciją ruožus. Artilerijos darbas taipgi numatomas detaliai.

Naudinga organizuoti stiprią užtveriamąją ugnį dengiamosios pozicijos prieky, kad ir būtų menama ji apleisti.

Sargybos apsauga, pastebėjus stiprų priešininko puolimą, pasunkinus jo judėjimą ugnim ir pranešus vyriausioms dengiančioms rinktinės pajė-

goms, turi pasitraukti taip, kad nevaržytų jų ugnies.

Dengiančioji rinktinė gina savo užimtus atsparos punktus, žiūrėdama gautojo uždavinio. Jų sudaroma kliūtis turi suardyti pasižymėtus kombinuotus priešininko pėstijos ir artilerijos veiksmus.

Pasitraukiant į vyriausią poziciją, dengiančioji rinktinė turi visų pirma žiūrėti, kad vyriausios pajėgos turėtų pakankamai laiko ir užtenkamų žinių savo laiku ir tikslingai vyriausiai pozicijai užimti.

Atsitraukimo keliai, atsparos punktai, kuriuos reikia užimti atsitraukus, nauji uždaviniai turi būti smulkiai nurodyti iš anksto.

Kautynės vyriausiose ginančiojo pozicijose yra visų pirma ugnies kautynės.

Kai priešininkas paims atskirus vyriausios pozicijos barus, griebiamasi kitų gynimo elementų /kiti atsparos punktai ir pasipriešinimo mazgai/ ir vartojama numatyta užtveriamoji ugnis pozicijos viduje.

Kiekviena dalis priešinasi su didžiausia energija.

Kai prasilaužęs priešininkas nustos savo puolamosios energijos ir stengsis įsistiprinti užimtame bare, ateina tinkamas laikas išplėsti priešsmūgį /kontrsmūgį/, kad jį atmetus atgal.

Karinis viršininko jautrumas turi pasakyti, kada toks momentas ateina; pradėti kontrataką, kai priešininkas dar pilnas puolamosios energijos – anksti; pradėti ją negreit, jam sustojus – vėlu, nes jis suspės suorganizuoti užimtojo gynimą.

Kontratakos daromos rezervais ir turi būti numatytas gynimo planas. Jos pradedamos arba įsakius viršininkui, kuriam priklauso tie rezervai, arba komanduojančių tiems rezervams asmenų iniciatyva.

Visuomet jos turi būti paruoštos taip, kad galėtų vykti neatidėliojant.

Kontrataka visada daroma aprėžtu tikslu, t. y. tam tikrame aprėžtame ruože. Ji daroma puolamųjų kautynių taisyklėmis, bet iš pirmosios linijos, kuri turi nepaprastos pajėgos ugnį.

Kontratakos gali būti daromos arba vietos rezervų, arba tam gali būti paskirtos tam tikros dalys, taipgi lydimoji artilerija ir tankai.

Nereikia per daug bijoti nedidelių vyriausios pozicijos pralaužimų, kol sparnuose ir prieš pralaužimo frontą yra dalių, galinčių šaudyti.

Sustojant ginamosioms kautynėms visi viršininkai stengiasi atstatyti gynimos pajėgas: sudaro rezervus, atstato nutrauktus ryšius ir, kas svar-

biausia, reorganizuoja šaudymo planą.

Susitinkamos kautynės turi tikslą sumušti priešą, kuris yra lauko sąlygose ir nesunaudojo dar gynimos patogumų.

Charakteringiausias susitinkamų kautynių veikslas bus kautynės dviejų vorų, susitinkančių marše. Bet, jei vienas priešininkų ilsisi ir gaus žinią, kad puola priešas taip vėlai, kad iš anksto nespės ar tiesiog nepanorės užimti sustatymą [praleistas žodis – V.J.], rezultate bus taipgi susitinkamos kautynės.

Susitinkamos kautynės charakterizuojamos:

1/ Apystovų netikrumu ir neaiškumu, todėl ir priepuolių gausumu.

2/ Galimybe atakuoti priešininką patogiose sąlygose, jam nesant pasiruošusiam ir savo režtu būti atakuojamam tokiomis pat sąlygomis iš priešininko pusės.

3/ Galimybe vartoti dėl priešo nepasiruošimo palengvintus būdus išsitiesti, pulti ir atakuoti.

4/ Nepaprastu svarbumu laimėti laiką, ypač kad aplenkus priešą išsitiesiant, puolant ir atakuojant arba nors paimant numatytą ribą.

5/ Kova dėl iniciatyvos veiksmuose, kad priverstų priešininką eiti prie pasingų veiksmų ir paskui jį sumušti.

Pasisekimui susitinkamose kautynėse reikalinga:

1/ voros ar rinktinės viršininkui greitai rasti tikrą sprendimą ir tuojau suderinti priklausančių dalių veiksmus trumpu, bet tikru ir aiškiu bendru paliepiamu ir kuo greičiausiai orientuotis apystatose;

2/ padėti pagrindu visiems savo veiksmams griežtumą ir greitumą;

3/ aplenkti priešą ištiesiant avangardą ir vyriausias pajėgas;

4/ pirma priešininko įtraukti darban gerą artileriją, palengvinant visas technikos priemones, vartojamas kitose kautynių rūšyse;

5/ išplėsti veiksmus sparnuose ir net priešininko užpakalyje;

6/ kariuomenei reikia mokėti gerai manevruoti, o dalių viršininkams mokėti savitai nutarti, žiūrint bendro veiksmų tikslo ir susidėjusių apystovų.

Susitinkamos kautynės gali įvykti tyčiom, norint arba pripuolamai; pastarajame atsitikime ar vienai kuriai, ar abiem pusėm.

Susitinkant susidūrus didelėm pajėgom – armijom, kova ne visada virsta visose vorose susitinkamomis kautynėmis, bet vietomis virsta ir ginamosiomis.

Iš visų šių dienų kautynių rūšių susitinkamos kautynės reikalauja labiausiai paruoštų jaunesniųjų viršininkų, gerai mokančių parodyti iniciatyvą.

Jos reikalauja ir iš eilinių kovotojų daug daugiau išlavavimo ir išmokymo nekaip kitos kautynių rūšys.

Armijos sudėtos iš aukštesnės kultūros žmonių turi tuo atžvilgiu daugiau pirmenybės.

Armijos su mažesnės kultūros žmonių sudėtimi turi išlyginti savo neįlygumą gerai išmokdamos ir pasiruošdamos vesti susitinkamas kautynes.

Iš vyresniųjų viršininkų susitinkamos kautynės reikalauja daugiau talento, nekaip kitos kautynių rūšys.

Neaiškiose ir pilnose priepuolių apystovose tiktai vadas, turįs tikrą kario talentą, gali teisingai įvertinti padėtį ir padaryti sprendimą, kuris vestų prie nugalėjimo.

Susitinkamose kautynėse abi susidūrusios pusės stengiasi siekti tikslų, kuriems priešininkas užkerta kelią ir, besistengdamos sugniužinti priešų valią, nori priversti jį daryti ne tai, ko jis nori.

Tuo būdu susigrumia dvi valios dėl iniciatyvos įgijimo veiksmuose.

Kova baigiasi tuo, kad viena pusė lieka suvaržyta savo veiksmuose, kada kita visai laisva.

Pastarasis išsprendžia pirmąjį ir labai svarbų susitinkamųjų kautynių uždavinį – paima iniciatyvą į savo rankas ir atima iš priešininko laisvę veikti.

Po to turi būti išspręstas kitas susitinkamųjų kautynių uždavinys atakuoti ir sumušti priešininką, kol dar jis nespėjo paruošti ginamosioms kautynėms pajėgumų, kurių paprastai siekia susitinkamose kautynėse netekęs laisvės veikti.

Tame laikotarpy labai svarbu suderinti atskirų dalių ir rinktinių darbą, kadangi priverstas gintis nepraleis progos pasinaudoti valdymo ydomis, dalių sumišimu, priešų fronto spragomis, kad sugrąžintų sau veikimo laisvę ir suduotų priešui į silpnąją vietą.

Vienintelis būdas įvesti tą reikalingą tvarkingumą, tai paskirstyti iš anksto puolimo sritis ir laiku nurodyti ribas, kurios po viena kitos būtų užimamos.

Priešininkas, susitinkamose kautynėse neišsilaukęs spaudžiamas, lengvai nustoja galimybės tvarkytis. Tuo reikalinga pasinaudoti, kol priešininkas nesusigriebė ir valdymo nesutvarkė.

Čia jau iškyla paskutinis susitinkamų kautynių uždavinys – energingai iš kautynių lauko priešą vyti ligi visiškai jį sunaikinant.

Kadangi sutinkamos kautynės labai dažnai iškyla netikėtai, tai, aišku, kariuomenė turi būti pasirengus jį iškilimo galimybei manevruodama atvirame fronte ar sparnuose.

Tas susitinkamoms kautynėms pasirengimas turi reikštis:

- 1/ išaiškinant priešininko pajėgas ir jų judesį, t. y. visų rūšių žvalgyba,
- 2/ tokiu savo pajėgų paskirstymu besiilsint ir žygiuojant, kad nelaukiamas susidūrimas su priešininku užkluptų jas prisirengusias atlikti viršininko užbrėžtą bendrą uždavinį ir palengvintų viršininkams išspręsti dalinius uždavinius,
- 3/ griebiantis priemonių sėkmingai valdyti ir laiduoti visus ryšius ir
- 4/ kariuomenės pajėgas sutaupant.

Susitinkamos kautynės padedamos vorų viršininkų iniciatyva.

Kada jie gauna žinių, kad arti jau priešininkas, tuojau sprendžia, kuo būdu pagrobus kitą iš eilės numatytą ribą, ir duoda savo vorai įsakymą išsitiesti kovai.

Pirmiausia su priešininku susitinka voros raitija.

Jos viršininkas negali tikėtis laiku gausiąs iš voros viršininko kovos uždavinių ir todėl jis privalo, žinodamas planą, nustatyti ribą užėmimui ir vorų ištiesimui, patsai spręsti, koks iš eilės kovos uždavinys reikia atlikti.

Uždavinys nebus sunkus ir apsireikš tiksliau priešininko pajėgų, jo veiksmų krypties išaiškinimu, tam tikslui pasiekti voros viršininkas turi sunaudoti:

- a/ gerus sekimo punktus,
- b/ galimybę pažvelgti gilyn į priešininko vorą iš šono ir, pagalios,
- c/ pėstininkų rikiuotėje ugnimi priversti puolantįjį bent kiek sulėtinti savo maršą ir ištiesti nors priekines dalis.

Smulkesnės žinios iš susitinkamų kautynių išdėstytos mano brošiūroje „Susitinkamųjų kautynių bruožai“, išleistoje lietuvių kalba.